

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์วิธีการเขียนบทละครสำหรับสื่อมวลชน : บทเรียนจากงานของสมสุข กัลย์จาฤก” ใช้แนวคิดในการศึกษาดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเรื่องการศึกษาบันทึกประวัติชีวิตบุคคล
2. วิธีการเขียนบทละครสำหรับสื่อมวลชน
  - การมองหาแนวความคิดจากแหล่งที่มาของเรื่อง
  - หลักในการคัดเลือกเรื่องเพื่อนำมาสร้างเป็นบทละครสำหรับสื่อมวลชน
  - การสร้างสรรค์องค์ประกอบของละคร
  - เทคนิควิธีการเล่าเรื่องให้เหมาะสมกับธรรมชาติ และศักยภาพของสื่อมวลชน
  - เทคนิคในการเล่าเรื่องด้วยเสียง
    - ธรรมชาติของสื่อวิทยุ
    - บทละครวิทยุ
  - เทคนิคในการเล่าเรื่องด้วยภาพ
    - ธรรมชาติของสื่อโทรทัศน์
    - บทละครโทรทัศน์
3. คุณสมบัติของนักเขียนบทละคร
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยนี้ มุ่งศึกษาถึงวิธีการในการเขียนบทละครสำหรับสื่อมวลชน โดยใช้การสัมภาษณ์ร่วมกับการวิเคราะห์งานของคุณสมสุข กัลย์จาฤก ด้วยเหตุที่วิธีการหรือสไตส์เฉพาะตัวของศิลปินนั้นเกิดขึ้นมาจากธรรมชาติ ภูมิหลัง บุคลิก ปรัชญา ความรู้ และประสบการณ์ ดังนั้น เพื่อให้เข้าใจในคุณค่าผลงานประพันธ์ของคุณสมสุข กัลย์จาฤก ผู้วิจัยจึงเลือกใช้การศึกษาวิจัยด้วยวิธีศึกษาบันทึกประวัติชีวิตบุคคล เป็นเครื่องมือในการหาคำตอบถึงปัจจัยที่มีผลต่อวิธีการคิดและการเขียนบทละครของคุณสมสุข กัลย์จาฤก ในช่วงเวลาต่าง ๆ”

แนวคิดเรื่องการศึกษาบันทึกประวัติชีวิตบุคคล (Life History)

การศึกษาบันทึกประวัติชีวิตบุคคล คือ การบันทึกประวัติความเป็นมาของบุคคลใดบุคคลหนึ่งเพื่อศึกษาถึงภูมิหลัง ความคาดหวังและปฏิกริยาต่าง ๆ ที่ผู้ให้ข้อมูลมีต่อประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตของตนเองในขณะที่เติบโตและได้รับการพัฒนาขึ้นมาในสภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นไปในเรื่องของประสบการณ์ ทักษะ ทิศ และค่านิยม รวมทั้งวิธีการในการเผชิญปัญหาหรือแก้ปัญหาของปัจเจกบุคคล เน้นย้ำให้เห็นถึงความสำคัญของปัจจัยทางด้านสภาพแวดล้อมที่มีความสำคัญต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตของบุคคลนั้น ๆ รวมทั้งความเป็นมาหรือพัฒนาการของปัจจัยเหล่านั้นด้วย

การศึกษาด้วยวิธีการบันทึกประวัติชีวิตบุคคล มีแนวทางที่สำคัญอยู่ 4 แนว คือ

แนวทางที่หนึ่ง : บันทึกประวัติชีวิตบุคคลซึ่งใช้บุคคลเดียว หรือกลุ่มบุคคล เป็นหน่วยการศึกษาโดยที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลดังกล่าว สามารถเป็นตัวแทนของกลุ่มที่ศึกษาได้เป็นอย่างดี ผลการศึกษาจะสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมของกลุ่มคนนั้น ๆ ได้อย่างลึกซึ้ง

แนวทางที่สอง : เป็นการนำเอาข้อมูลจากบันทึกประวัติชีวิตมาใช้เป็นแนวทางในการสร้างแนวความคิด เพื่ออธิบายปรากฏการณ์และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในสังคมหนึ่ง

แนวทางที่สาม : เป็นการนำบันทึกประวัติชีวิตบุคคลมาใช้เพื่อเน้นให้เห็นถึงความสำคัญของโฉมหน้าและจุดเด่นของวัฒนธรรมต่าง ๆ

แนวทางที่สี่ : การใช้บันทึกประวัติชีวิตบุคคลแสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมเบี่ยงเบนในสังคม

การใช้บันทึกประวัติชีวิตบุคคลนั้นมีวิธีการและแนวทางต่าง ๆ ที่สามารถเลือกใช้เพื่อหาคำตอบหรืออธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ของชีวิตได้ ในงานวิจัยนี้เลือกใช้แนวทางการศึกษาที่หนึ่ง คือการให้คุณสมสุข กัลย์จากุ เป็นตัวแทนของนักเขียนบทละครสำหรับสื่อมวลชน ด้วยเหตุที่ท่านเป็นผู้ที่มีประสบการณ์การทำงานมากกว่า 40 ปี ซึ่งจะทำให้เราสามารถค้นหว่า นักเขียนบทละครนั้นต้องมีการปรับตัวอย่างไร เพื่อให้เข้ากับสังคม วัฒนธรรม และเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

การศึกษานันทิกประวัติชีวิตบุคคลนั้นมี 4 แนวทาง ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว แต่วิธีการที่ใช้ในการศึกษานั้นสามารถแบ่งออกได้เป็นสองแบบคือ การศึกษาจุดเชื่อมต่อหรือขั้นตอนของชีวิต (life passage studies) หรือที่เรียกว่า “การศึกษาวงจรชีวิต” (life cycle studies) และวิธีการแบบที่สอง คือ นันทิกประวัติชีวิตบุคคล

การศึกษาในแบบแรกเรียกว่า การศึกษาวงจรชีวิต (Life Cycle Studies) นั้นเป็นการศึกษาจุดเชื่อมต่อหรือขั้นตอนต่างๆที่สำคัญของชีวิต อาทิ แรกเกิด วัยรุ่นช่วงต้น ช่วงวัยกลางคน ช่วงสูงอายุ และช่วงของการตาย นอกจากนี้จะเป็นการศึกษาเกี่ยวกับปัจเจกบุคคลแต่ละคน โดยมองบุคคลเหล่านี้เป็นส่วนประกอบของกลุ่มคนไปด้วย ในขณะที่เดียวกันก็ศึกษาด้วยว่า สมาชิกแต่ละคนมีการผสมกลมกลืนกันภายในกลุ่มอย่างไร เพื่อที่จะทำให้ตนเองเป็นสมาชิกที่มีประสิทธิภาพไม่ต่อต้านสังคม

การศึกษาในแบบที่สอง คือ การศึกษาประวัติชีวิตบุคคล จะเป็นการศึกษาที่เน้นในเรื่องประสบการณ์ ทัศนคติ และค่านิยมของปัจเจกบุคคล รวมทั้งศึกษาว่าบุคคลแต่ละบุคคลนั้น มีวิธีการในการเผชิญหรือแก้ปัญหา และมีความคาดหวังต่อสังคมอย่างไรบ้าง

กระบวนการต่างๆของการปรับตัวทั้งภายในและภายนอกตัวบุคคล และระหว่างบุคคล เป็นกระบวนการที่สืบทอดมาจากประสบการณ์ชีวิต โดยที่ปฏิกริยาโต้ตอบส่วนบุคคลได้รับการสั่งสมมาเป็นเวลานาน ต่อแบบแผนทางวัฒนธรรม สิ่งเหล่านี้คือ ดัชนิ หรือเครื่องชีวิตที่สำคัญว่าบุคคลหนึ่ง จะมีการเจริญเติบโตลักษณะใดในสังคมและวัฒนธรรมหนึ่ง ๆ

อย่างไรก็ตาม การศึกษาด้วยการนันทิกประวัติชีวิตบุคคลนั้น โดยทั่วไปแล้วมิได้ย่ำหรือเน้นที่กระบวนการต่างๆซึ่งถูกกำหนดโดยวัฒนธรรมหรือสังคมโดยทางเดียวเท่านั้น หากแต่จะมุ่งเน้นไปที่การปะทะสังสรรค์ระหว่างกระบวนการต่างๆดังกล่าว เนื่องจากกระบวนการเหล่านี้เป็นกระบวนการที่ทำให้ “ปัจเจกบุคคล” เป็นตัวตนขึ้นมา และในขณะที่เดียวกันกระบวนการเหล่านี้ก็ถูก “ปัจเจกบุคคล” เป็นผู้กำหนดรูปร่างของมันด้วย

Plath มองว่า การเจริญเติบโตของปัจเจกบุคคลเป็นเหตุการณ์ที่มีความสำคัญสำหรับมนุษย์ทั้งทางด้านวัฒนธรรมและด้านชีวภาพ การเจริญเติบโตของมนุษย์จึงควรได้รับการพิจารณาในฐานะที่เป็นการสร้างประวัติชีวิตของบุคคลแต่ละคนด้วย เช่น ปัจเจกบุคคลก็คือตัวละคร และประวัติชีวิตก็คือบทที่ต้องแสดงในโรงละครของสังคมนั่นเอง โดยแต่ละบุคคลหรือแต่ละตัวละครจะมีบทบาท และบุคลิกที่เป็นของตนเอง และแตกต่างกัน

สำหรับ วัฒนธรรม ในที่นี้หมายถึง บทบาทและสถานภาพต่างๆที่แต่ละคนมีอยู่ ซึ่งสลับซับซ้อนและต่อเนื่องกันไปตามแบบแผนวัฒนธรรมที่ดำรงอยู่ บุคคลแต่ละคนจะได้รับการผสมกลมกลืนเข้าสู่ระบบต่างๆ ทั้งทางครอบครัวและสังคม โดยในขั้นแรกจะเป็นช่วงเวลาของการขัดเกลาทางสังคม ขึ้นต่อมา เป็นช่วงเวลาของการสวมบทบาทต่างๆที่แตกต่างกันไป และต่อมาบทบาทเหล่านี้ทำให้เกิดแบบแผนในการดำรงชีวิตของแต่ละคน ตั้งแต่เกิด มีชีวิตอยู่ จนถึงตาย

วัฒนธรรม บุคลิกหรืออุปนิสัย และกลุ่มผู้ใกล้ชิดที่มีพื้นฐานทางอายุหรือประสบการณ์ใกล้เคียงกัน จะรวมตัวกัน เพื่อที่จะก่อให้เกิดการจัดรูปแบบหรือแบบแผนชีวิตบุคคลแต่ละคน ตั้งแต่การเริ่มต้นของชีวิต ในระหว่างที่มีชีวิตอยู่ จนกระทั่งชีวิตได้สิ้นสุดลง ซึ่งสิ่งเหล่านี้ก็คือ ประวัติชีวิตบุคคลนั่นเอง โดยที่มีวัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดบทบาทของแต่ละบุคคล ในทางกลับกันบุคลิกของแต่ละคนจะทำหน้าที่แปลความหมายของบทบาทเหล่านั้น กลุ่มคนที่อยู่รอบข้างก็มีหน้าที่ในการอบรมขัดเกลาบุคลิกภาพของปัจเจกบุคคล ซึ่งทุกคนล้วนมีกลุ่มคนเหล่านี้ที่อยู่และจะแปรเปลี่ยนไปในแต่ละช่วงของชีวิต

โดยสรุป ประวัติชีวิตบุคคล จะอธิบายถึงกระบวนการโต้ตอบซึ่งกันและกันเกี่ยวกับทางเลือก บทบาท สถานภาพทางสังคมและวัฒนธรรม ที่เกิดขึ้นในแต่ละขั้นตอนของชีวิต ที่แต่ละบุคคลได้สั่งสมมาเป็นระยะเวลายาวนาน กระบวนการเหล่านี้จะเกิดขึ้นภายในตัวบุคคลเองและระหว่างตนเองกับบุคคลอื่น นอกจากนั้นยังเป็นกระบวนการที่เปลี่ยนแปลงไปตามประสบการณ์ใหม่ๆที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา

การศึกษารูปแบบของประวัติชีวิตบุคคลจะถ่ายทอดสิ่งต่างๆออกมาเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับรูปแบบการนำเสนอประวัติชีวิตบุคคล ทั้งโดยผู้ให้ข้อมูลและผู้วิจัย ซึ่งมีด้วยกันหลายรูปแบบ อาทิ อัตชีวประวัติ ชีวประวัติ ซึ่งล้วนแต่ได้รับการนำเสนอในรูปของ การบอกเล่า และต่อมาได้ถูกนำเสนอในรูปของลายลักษณ์อักษร โดยจะเป็นการรวบรวมภาพต่างๆของความเป็นอยู่ของบุคคลนั้นๆและมุ่งความสนใจไปที่เรื่องใดเรื่องหนึ่ง

“อัตชีวประวัติ” (autobiographies) เป็นการบันทึกประวัติที่เป็นการมองตนเองของผู้เล่า ซึ่งจุดนี้จะเป็นการนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงและการค้นพบเกี่ยวกับตนเองที่เกิดขึ้นในขณะที่ผู้เล่าได้เล่าและตีความถึงเหตุการณ์และประสบการณ์ในชีวิตของตน ซึ่งการเล่าจะถูกตีความอยู่ภายในกรอบของสังคมและวัฒนธรรมที่ตนเองเติบโตมา เพราะฉะนั้นด้านหนึ่ง อัตชีวประวัติ จึงเป็นวิธิต่างที่ปัจเจกบุคคลจะสามารถสร้างความเป็นจริงต่างๆในชีวิตของตนขึ้นมาได้

ส่วนอีกด้านหนึ่งจะสะท้อนให้เห็นถึงแบบแผนทางสังคมวัฒนธรรม ที่ปรากฏอยู่ในขบวนการ
อบรมทางสังคมที่ปัจเจกบุคคลแต่ละคนได้รับมา รวมทั้งความสำคัญของการเป็นปัจเจกบุคคล
และชีวิตทางสังคมของตนเองด้วย

แตกต่างจาก “ชีวประวัติ” (biographies) เพราะ ชีวประวัติ เป็นเรื่องราวที่บุคคลได้
เล่าเกี่ยวกับชีวิตตนเองและได้รับการเผยแพร่โดยผู้วิจัย ปُرุงแต่งโดยผู้วิจัย ซึ่งผู้วิจัยจะเป็นผู้ที่
เลือกเฟ้นเอาประสบการณ์ต่าง ๆ คำกล่าวหรือถ้อยแถลงและการกระทำต่าง ๆ มาตีความและ
แสดงให้เห็นถึง “แนวเรื่อง” (Theme) หรือแบบแผนพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไปจากบรรทัดฐาน
โดยทั่วไป

ชีวประวัติ จึงไม่ใช่เรื่องราวที่ถ่ายทอดออกมาจากผู้ที่เราทำการศึกษาย่างคำต่อคำ
แต่มักจะเป็นการตีความหมายของประสบการณ์ชีวิตและเหตุการณ์ต่าง ๆ ซึ่งเกิดขึ้นในชีวิตของ
ปัจเจกบุคคล ที่อาจจะทำให้เกิดเหี้ยนไปจากการบรรยายเกี่ยวกับตนเองของผู้นั้นได้
อย่างไรก็ตามความจริงและประเด็นต่าง ๆ ยังคงเป็นสิ่งเดียวกับเรื่องราวที่ได้รับฟังมาจากเจ้าของ
ประวัติ

ตัวอย่างการศึกษา เป็นผลงานวิจัยของ สุธีรา สุขนิยม ในปี พ.ศ. 2532 ได้ทำ
การศึกษา ชีวประวัติและผลงานของ มาลัย ชูพินิจ โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ส่วน
ส่วนแรกเป็นการศึกษาชีวประวัติ เริ่มต้นจากกำเนิด การศึกษา อาชีพ และชีวิตส่วนตัว ซึ่ง
แสดงให้เห็นถึงบุคลิกลักษณะ อุปนิสัย ครอบครัว ชีวิตประจำวัน วิธีการทำงาน อุดมคติใน
การทำงาน งานอดิเรก และความสัมพันธ์ที่มีต่องานเขียนแต่ละชิ้น ไปจนถึงชีวิตบั้นปลาย

ในส่วนที่สอง เป็นการศึกษาผลงานประพันธ์ประเภทต่าง ๆ คือ บทนำ บทความ สารคดี
บทละคร นวนิยาย เรื่องสั้น และคอลัมน์ต่าง ๆ โดยรวบรวมชื่อนวนิยายและ เรื่องสั้น
ซึ่งเป็นผลงานของ มาลัย ชูพินิจ ไว้พร้อมทั้งศึกษาและวิเคราะห์นวนิยายสมจริง ในส่วนของ
โครงเรื่อง ตัวละคร ฉาก บทสนทนา ทรรศนะ หรือปรัชญาของผู้แต่ง ประโยชน์ที่ผู้อ่านได้
รับ ความนิยมของผู้อ่าน คุณภาพของหนังสือ ดำเนินการวิจัยด้วยวิธีการสัมภาษณ์ผู้ใกล้ชิด
และค้นคว้าจากเอกสารและหนังสือต่าง ๆ จากนั้นได้สร้างตารางวิเคราะห์ผลงานการประพันธ์
สุดท้ายได้เชื่อมโยงให้เห็นความสัมพันธ์ของผลงานการประพันธ์กับชีวิตส่วนตัวของมาลัย ชูพินิจ

วิธีการเขียนบทละครสำหรับสื่อมวลชน

งานวิจัยในส่วนที่สอง ผู้วิจัยมุ่งการศึกษาวิธีการเขียนบทละครสำหรับสื่อมวลชนโดยศึกษาจากงานของ คุณสมสุข กัลย์จาฤก โดยใช้ทฤษฎีต่าง ๆ ดังนี้

- การมองหาแนวความคิดจากแหล่งที่มาของเรื่อง
- หลักในการคัดเลือกเรื่องเพื่อนำมาสร้างเป็นบทละครสำหรับสื่อมวลชน
- การสร้างสรรค์องค์ประกอบของละคร
- วิธีการเล่าเรื่องให้เหมาะสมกับธรรมชาติของสื่อมวลชน

การมองหาแนวความคิดจากแหล่งที่มาของเรื่อง

Ken Dancyger¹ กล่าวถึงเทคนิคในการมองหาแนวความคิดในการสร้างบทละครไว้ในหนังสือ "Broadcast Writing" ว่า ขั้นตอนแรกนั้นผู้เขียนต้องรู้ตัวเองก่อนว่าจะเขียนเรื่องอะไร ไม่ว่าจะเป็นเรื่องในแนวไหนก็ตาม เรื่องราวนั้น ๆ ควรจะอยู่ในความสนใจของผู้คนโดยทั่วไป

แหล่งที่มาของเรื่อง

Ken Dancyger กล่าวว่าผู้เขียนสามารถมองหาแนวความคิดในการสร้างบทละครได้จาก ความฝันของตนเอง หนังสือพิมพ์รายวัน นิตยสาร วิทยุ รายการโทรทัศน์ ภาพยนตร์ หรือบทเพลง

จากแผนภูมิของ เลย์ตัน แมบริย์² แห่งมหาวิทยาลัย ชิราคิวส์ ที่แสดงถึงแหล่งที่มาในการสร้างเรื่องของนักเขียนบทภาพยนตร์ สรุปได้ว่า แหล่งที่มาของเรื่องนั้นผู้เขียนอาจได้มาจาก ประสบการณ์ของตนเอง ประสบการณ์ที่ใกล้เคียง ประสบการณ์ที่คาดว่าตนเองได้รับ ประสบการณ์ของผู้อื่น จากข้อเท็จจริง จากหัวข้อเรื่องที่ได้รับมอบหมาย จากการเรียบเรียง และภาพยนตร์เรื่องอื่นที่สร้างในหัวข้อเดียวกัน หรือในหัวข้อที่ใกล้เคียงกัน

¹ Ken Dancyger, *Broadcast writing: dramas, comedies, and documentaries* (Boston : Focal Press , 1991 , pp. 9-15 .)

² อ้างอิงใน บริการอุปกรณ์สารสนเทศฯ ไทย-อเมริกัน , " สารสนเทศอุปกรณ์ฯ " มีนาคม 2505 .

พ.ต. พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอนุสรรมงคลการ^๑ กล่าวถึงแหล่งที่ผู้เขียนจะนำมาสร้างเป็นบทละครว่าแบ่งเป็น 3 แหล่งคือ เรื่องที่แต่งขึ้นโดยเฉพาะ เรื่องที่นำมาจากรูปอื่นที่เผยแพร่ต่อประชาชนแล้ว ไม่ว่าจะเป็นนวนิยาย บทละคร หรือบทโทรทัศน์ และเรื่องที่ดัดแปลงมาจากบทเดิม ซึ่งอาจเป็นเรื่องที่ดัดแปลงมาจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง จากชีวประวัติของบุคคล หรือจากเรื่องที่เคยได้รับความนิยมมาแล้ว

จากที่กล่าวมาแล้วนั้น ผู้วิจัยได้จำแนกแหล่งที่มาของเรื่องออกเป็น 9 แหล่ง ได้แก่

- 1) ประสบการณ์ของตนเอง
- 2) ประสบการณ์ของผู้อื่น
- 3) หนังสือพิมพ์
- 4) บทเพลง
- 5) ความคิดที่เกิดจากการดูภาพยนตร์ หรือโทรทัศน์
- 6) จินตนาการ
- 7) นวนิยาย
- 8) ประวัติศาสตร์
- 9) เรื่องที่ดัดแปลงมาจากบทเดิม

หลักในการคิดเรื่องเพื่อนำมาสร้างเป็นบทละครสำหรับสื่อมวลชน

เมื่อผู้เขียนบทละครได้แรงบันดาลใจ หรือแนวความคิดจากแหล่งข้อมูลแหล่งใดแหล่งหนึ่งแล้ว ก่อนที่จะนำแนวความคิดนั้นมาสร้างสรรค์ขึ้นเป็นเรื่องราว ผู้เขียนบทต้องคำนึงถึงข้อจำกัดบางประการในการนำเสนอละครทางสื่อมวลชน รวมทั้งข้อจำกัดในด้านกระบวนการผลิตของสื่อประเภทนั้นด้วย

จิตรลดา ดิษยันทน์^๒ ได้ทำการศึกษาวิจัย “กลยุทธ์ในการผลิตรายการโทรทัศน์ของบริษัท กันตนา วิดีโอ โปรดักชั่น จำกัด” กล่าวถึงกลยุทธ์ในการเลือกเรื่องที่จะนำมาผลิตเป็นละครโทรทัศน์ของกันตนา ซึ่งต้องคำนึงถึงปัจจัยต่างๆ ดังต่อไปนี้

^๑ พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอนุสรรมงคลการ, “หลักวิชาการสร้างภาพยนตร์และละครโทรทัศน์”, แผ่นสัมมนา (พฤศจิกายน 2502) : 19-20 .

^๒ จิตรลดา ดิษยันทน์, “กลยุทธ์ในการผลิตรายการละครโทรทัศน์ของบริษัท กันตนา วิดีโอ โปรดักชั่น จำกัด” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538), หน้า 80-85 .

1. วัน เวลา และสถานที่ออกอากาศ
 การเลือกเรื่องที่จะนำมาผลิตเป็นละครโทรทัศน์นั้นต้องคำนึงถึง วัน เวลา ที่จะออกอากาศเป็นสำคัญด้วยเพราะ วัน เวลา ที่ออกอากาศเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงกลุ่มผู้ชม
2. รายการโทรทัศน์คู่แข่ง
 ต้องคำนึงถึงรายการโทรทัศน์อื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งละครโทรทัศน์ที่ออกอากาศในวันและเวลาเดียวกัน
3. ข้อจำกัดในเรื่องเวลา
 การพิจารณาเลือกเรื่องที่จะนำมาผลิตเป็นละคร ต้องคำนึงถึงความยากง่ายในขั้นตอนการผลิต ด้วยมีข้อจำกัดของระยะเวลาในการเตรียมงาน และการถ่ายทำ
4. แนวของเรื่องที่ถนัด
 ละครส่วนใหญ่ของกันตนา เป็นเรื่องในแนวชีวิต รัก ปู่ ตลก ผี ลึกลับ วิทยาศาสตร์ และเรื่องในจินตนาการ มีคนเคยวิจารณ์ว่ากันตนาถนัดทำละครผี และปู่ ไม่นัดทำละครตลกเบาสมอง
5. ปัญหาลิขสิทธิ์
 เป็นปัญหาสำคัญในปัจจุบัน เนื่องจากบทประพันธ์ที่เป็นวรรณกรรมที่ดีมักจะถูกจับจองลิขสิทธิ์ไว้หมดแล้ว ทำให้โอกาสในการเลือกนวนิยายมาผลิตละครโทรทัศน์มีน้อย กันตนาจึงมักใช้บทละครที่ประพันธ์ขึ้นใหม่
6. ปัญหานักแสดง
 นักแสดงเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ต้องคำนึงถึง เพราะละครบางเรื่องนั้นมีตัวละครที่มีความสำคัญอันจำเป็นต้องวางตัวนักแสดงที่เหมาะสม บางครั้งจึงจำเป็นต้องเก็บเรื่องที่ต้องการจะทำไว้ก่อน เพื่อรอคิวนักแสดงที่เหมาะสมตามบทมาแสดง
7. ผู้อุปถัมภ์รายการ
 บางครั้งผู้อุปถัมภ์รายการก็มีส่วนในการพิจารณาเลือกเรื่องที่จะมาผลิตเป็นละครโทรทัศน์ เพราะถ้ารายการใดไม่มีผู้สนับสนุนรายการ รายการนั้นก็ไม่สามารถจะคงอยู่ได้ บางครั้งผู้สนับสนุนรายการจึงมีส่วนในการตัดสินใจเลือกเรื่องอาจจะถึงขนาดปรับเนื้อเรื่อง หรือแต่งเรื่องขึ้นใหม่ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้สนับสนุนรายการเลยก็ได้
8. ข้อจำกัดในเรื่องงบประมาณการผลิต
 งบประมาณการผลิตเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้ว่าละครเรื่องนั้น ๆ คมค่ากับการลงทุนหรือไม่

เนื่องด้วย คุณสมสุข กัลย์จาฤก ทำหน้าที่เขียนบท และดูแลบทละครของบริษัทกันตนา วิดีโอ โปรดักชั่น จำกัด กลยุทธ์ในการเลือกเรื่องที่จะนำมาผลิตเป็นละครโทรทัศน์ของกันตนา จึงเป็นกรอบสำคัญ ที่ผู้วิจัยจะนำไปเป็นกรอบในการสัมภาษณ์ถึงหลักในการคัดเลือกเรื่อง เพื่อนำมาสร้างเป็นบทละครสำหรับสื่อมวลชนของ คุณสมสุข กัลย์จาฤก ต่อไป

หลักเกณฑ์ในการเขียนบทละครถือเป็นหลักเกณฑ์ที่มีความเป็นสากล ไม่ว่าจะเป็นละครเวที ภาพยนตร์ โทรทัศน์ หรือวิทยุ ต่างก็ประกอบด้วย โครงสร้างของละครคล้ายคลึงกัน เพียงแต่ผู้เขียนต้องเข้าใจหลักเกณฑ์ ในการเปลี่ยนแปลงเนื้อหาและองค์ประกอบบางส่วนในละครให้เหมาะสม กับสื่อเฉพาะอย่างที่แตกต่างกัน

วิธีการสร้างสรรค์องค์ประกอบของละคร

1. ชื่อเรื่อง (Title)

เมื่อได้แนวความคิดหลักที่เหมาะสมจะนำมาขยายให้เป็นเรื่องราวที่น่าเสนอทาง สื่อมวลชนแล้ว การตั้งชื่อเรื่องให้น่าสนใจถือได้ว่าเป็นการดึงดูดให้คนสนใจเป็นอันดับแรก ชื่อเรื่องถือเป็นจุดขายที่สำคัญมากในละครวิทยุ และละครโทรทัศน์

2. แก่นเรื่อง (Theme)

“แก่นเรื่องนับเป็นความหมายที่เรื่องราวค่อย ๆ คลี่คลายออกมา มันเป็นนัยอันจำเป็นของ เรื่องราวทั้งหมด และในท้ายที่สุดจะเป็นการเสริมสร้างความเข้าใจต่อความเป็นจริง เมื่อเรื่อง จบลง ดังนี้แก่นเรื่องและเรื่องจึงไม่อาจแยกออกจากกันได้”

แก่นเรื่องเป็นทรรศนะหรือปรัชญาที่ผู้เขียนต้องการสื่อไปยังผู้ฟังผู้ชม โดยถ่ายทอดผ่านทาง โครงเรื่อง ตัวละคร คำพูด สถานที่และการกระทำของตัวละคร เนื่องจากละครเป็นการ จำลองภาพชีวิตมนุษย์ในสังคม แก่นเรื่องหรือแนวคิดสำคัญจึงมุ่งสะท้อนทรรศนะของผู้เขียนว่า มีความคิดเห็นต่อชีวิตมนุษย์ในเรื่องนั้น ๆ ในด้านใด ประเด็นใด ส่วนใหญ่มักสะท้อนถึงสภาพ จิตใจ กิเลส ตัณหา อารมณ์ ความรู้สึก หรือการต่อสู้ของมนุษย์

^๕ เทลินดา (นามแฝง). “โรงเรียนนักเขียน : แก่นเรื่อง.” ถนนหนังสือ. 3(กันยายน), 2528, หน้า 60.

3. โครงเรื่องและเนื้อเรื่อง (Plot)

โครงเรื่อง คือข้อมูลที่ถูกละเลือกและจัดเรียงเพื่อให้เรื่องราวที่คิดขึ้นนั้นมีลักษณะเป็นละคร ผู้เขียนต้องคิดว่าเหตุการณ์อะไรบ้างที่ควรเกิดขึ้นในเรื่อง ต้องมีการเลือกและจัดลำดับเหตุการณ์ เพื่อให้ข้อมูลนั้นสามารถปลุกเร้าให้ผู้ชมมีอารมณ์ร่วมต่อเรื่องราวไปจนถึง Climax และตอนจบของเรื่อง

ละครที่มีความยาวหลายตอนจบนั้นโครงเรื่องหลักเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอที่จะกระตุ้นให้ผู้ชมผู้ฟังรู้สึกมีส่วนร่วมไปกับละครไปได้ตั้งแต่ต้นจนจบ ละครเรื่องยาวและภาพยนตร์จึงต้องมีโครงเรื่องย่อย (Sub plot) เข้ามาทำหน้าที่เพิ่มลระดับความรุนแรงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในละครให้สมดุลกันตลอดทั้งเรื่อง

โครงเรื่องย่อย (Sub plot) เป็นปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ ที่สอดแทรกอยู่ในโครงเรื่อง จำนวนของโครงเรื่องย่อยไม่กำหนดตายตัวเป็นที่แน่นอน ขึ้นอยู่กับเนื้อหาและความต้องการของผู้เขียนว่าจะให้ละครมีความยาวเท่าไร ก็สามารถยืดหรือกระชับเนื้อหาได้ จากการกำหนดโครงเรื่องย่อยของละคร แต่ละเรื่อง ความขัดแย้งในโครงเรื่องย่อย มักเป็นผลที่เกิดจากความสัมพันธ์ของตัวละครต่าง ๆ ภายในเรื่อง ช่วยให้การดำเนินเนื้อหาเกิดอรรถรสมากขึ้น โครงเรื่องย่อยมักนำมาจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมตามยุคสมัยนำมาสอดแทรกให้สอดคล้องกับโครงเรื่องเพื่อให้เนื้อหาทันสมัยขึ้น แต่ต้องคำนึงถึงความสมเหตุสมผล เพื่อทำให้ผู้ชมผู้ฟังรู้สึกเชื่อถือคล้อยตาม เนื้อหาของโครงเรื่องย่อยต้องเชื่อมโยงประสานกับโครงเรื่องหลักต่อเนื่องกันไปตลอดทั้งเรื่องและต้องเป็นเหตุการณ์ที่สามารถเพิ่มหรือลดระดับความรุนแรงของเรื่องได้

การสร้างโครงเรื่องนั้นถือเป็นการกิจสำคัญของนักเขียน เพราะโครงเรื่องแสดงออกถึงศิลปะและกลวิธีในการเล่าเรื่องของผู้เขียน ผู้เขียนต้องวางแผนว่าจะเปิดเผยข้อมูลอะไรให้ผู้ฟังผู้ชมได้รับรู้เป็นลำดับก่อนหลัง โดยต้องจัดเรียงข้อมูลเหล่านั้นให้มีโครงสร้างของเรื่องอย่างละคร

ละครเป็นเทคนิคของการเล่าเรื่องที่ถูกคิดค้นขึ้นเพื่อดึงดูดให้มนุษย์ สนใจในเนื้อเรื่องที่จะเล่า การลำดับเรื่องราวและเหตุการณ์ในการเล่าจึงต้องนำติดตามและสามารถสร้างความประทับใจ การเล่าเรื่องในรูปแบบของละครจึงมีผู้คิดโครงสร้างอันเป็นแบบแผนของการละครขึ้นมา

วิคตอเรีย ชาร์ต (1831-1908) ได้วางสูตรตายตัวสำหรับละครตามแบบแผนขึ้น โดยกำหนดลำดับของเรื่องราวที่จะเล่าวางไว้ตามลำดับ ดังนี้

การปูพื้น
 การกระตุ้น
 เหตุการณ์ที่เข้มข้นขึ้น
 จุดผันแปรเรื่อง
 เหตุการณ์ที่คลี่คลายลง
 จุดไคลแมกซ์และการคลี่คลายเรื่อง
 ตอนจบสรุปเรื่อง

การปูพื้น มักจะพบในนาที่แรก ๆ นับแต่เปิดฉากเป็นตอนที่เรารู้ว่าตัวละครเป็นใคร มีอะไรเกิดขึ้นก่อนหน้าที่เราจะพบตัวละครพวกนี้ เขาคิดจะทำอะไร และเขามีความสัมพันธ์และความรู้สึกต่อกันและกันอย่างไร แล้วก็มีส่วนอย่างเกิดขึ้น เข้ามาก่อทวนโลกของพวกเขาที่เราได้พบ เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นในช่วงกระตุ้นเรื่อง และเมื่อมันเกิดขึ้นเรารู้ทันทีว่าละครจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับอะไร หรือพวกมันแสดงต้องการจะทำเรื่องอะไรให้เป็นจริงขึ้นมา

เหตุการณ์ที่เข้มข้นขึ้น เป็นช่วงต่อมาในละคร ซึ่งเราจะเห็นพลังหลายรูปเข้ามาขัดแย้งกัน ต่างก็ดิ้นรนจะไปสู่จุดหมายของตัวเอง เรื่องราวเป็นเช่นนี้อยู่จนกระทั่งพลังข้างหนึ่งจู่ ๆ ก็ได้เปรียบอีกข้างหนึ่ง จุดนั้นหรือสถานการณ์นั้นเรียกว่า **จุดผันแปรเรื่อง** ซึ่งยังคงสร้างความเข้มข้นต่อไปในขณะที่มีปัจจัยใหม่ ๆ เข้ามาในเรื่องและนำไปสู่**จุดไคลแมกซ์** (Climax) ซึ่งเป็นจุดสุดท้ายของทุกสิ่งทุกอย่างที่กล่าวมาและกระทำมา **จุดไคลแมกซ์** ดึงสายใยทุกเส้นเข้ามาไว้รวมกัน ท้ายที่สุดก็มี **การสรุปเรื่อง** ซึ่งก่อให้เกิดมีสภาวะปกติขึ้นอีกครั้งหนึ่ง หรืออย่างน้อยก็ชั่วขณะหนึ่ง เพื่อให้ผู้ชมเกิดความรู้สึกว่าสถานการณ์นี้ลงเอยหรือได้ดำเนินไปตามทางของมันแล้ว^๑

นี่คือโครงสร้างอย่างสำเร็จรูปของละคร ผู้เขียนบทสามารถสร้างละครให้มีโครงสร้างแตกต่างจากนี้ได้ โดยอาจใช้ขั้นตอนการดำเนินเรื่องด้วยสัดส่วนต่างกัน ขึ้นอยู่กับประเภทของละครและเทคนิคของผู้เขียนบทแต่ละคน

^๑ นพมาศ สิริภย. "คู่มือละคร". (กรุงเทพฯ: ภาควิชาศิลปะการละคร คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525), หน้า 91-93.

4. ตัวละคร (Character)

ตัวละครหรือ *Character* หมายถึงผู้ประกอบเหตุการณ์ตามเหตุการณ์ในเรื่องหรือเป็นผู้ได้รับผลจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามโครงเรื่องและผู้เขียนกำหนดขึ้น ตัวละครที่ดีต้องมีความสมเหตุสมผลเหมือนบุคคลจริง ทั้งความรู้สึกนึกคิด อารมณ์การกระทำ ตลอดจนคำพูด ซึ่งผู้เขียนนำต้นแบบมาจากบุคคลจริง ๆ แล้วหล่อหลอมเป็นบุคลิกลักษณะของตัวละครแต่ละตัวด้วยพื้นฐานของตัวละครมาจากมนุษย์ ตัวละครจึงมีความต้องการไม่ต่างจากมนุษย์ โดยเฉพาะสิ่งจำเป็นพื้นฐาน อย่าง การเกิด การแก่ การนอน อาหาร ความรัก

5. บทสนทนา (Dialogue)

บทสนทนาหรือ *Dialogue* หมายถึงคำพูดโต้ตอบของตัวละครในเรื่อง การสนทนายระหว่างกันของตัวละคร เป็นส่วนสำคัญในการดำเนินเรื่อง บทสนทนาต้องสามารถใช้แสดงความรู้สึกนึกคิด อารมณ์ ทศนคติ ทั้งนี้บทสนทนาต้องคำนึงถึงความเหมาะสมกับฐานะอาชีพ ระดับการศึกษา บุคลิกลักษณะนิสัย รวมไปถึงบทบาทในขณะที่แสดงของตัวละครแต่ละตัวในเรื่อง

นอกจากการเจรจาแล้ว เสียงถอนหายใจ เสียงสะอึกสะอื้น เสียงผิวปาก เสียงคำราม ก็ถือว่าเป็นภาษาพูด สำหรับภาพยนตร์และละครโทรทัศน์ยังมีภาษาพูดอีกชนิดหนึ่งที่ไม่จำเป็นต้องเปล่งเสียงพูดก็สามารถสื่อความหมายได้เช่นเดียวกัน เช่น การถ่ายหน้า เบ้าปาก ฯลฯ

บทสนทนาโดยทั่วไปเป็นคำพูดระหว่างตัวละครสองตัวขึ้นไป แต่มีบทสนทนาอีกประเภทหนึ่งที่เป็นคำพูดของตัวละครเพียงตัวเดียว มีลักษณะเป็นการพูดเองเออเอง ที่เรียกว่า *“บทพูดเดี่ยว”* (Monologue) และถ้าเป็นการพูดในใจเรียกว่า *“บทพูดเดี่ยวในใจ”* (Interior monologue) ผู้เขียนจำเป็นต้องให้ตัวละครมีโอกาสแสดงความรู้สึกนึกคิดหรืออารมณ์ภายในใจในละครตัวละครมักจะปน ราวฟังราวพัน คร่ำครวญหรือตะโกนคำว่า

เสียงบรรยาย เสียงบรรยายแบ่งเป็น เสียงบรรยายที่ไม่ปรากฏตัวผู้พูด เรียกว่า *คอมเมนทารี* (commentary) ใช้ในการให้ข้อเท็จจริงในภาพที่คลุมเครือหรือใช้เพื่อแนะนำอธิบาย เพิ่มน้ำหนักให้แก่ภาพ แต่ถ้าเสียงบรรยายมาจากตัวแสดงเอง หรือ ใครสักคนที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ในเรื่อง เสียงบรรยายชนิดนี้จะเรียกว่า *นาเรชัน* (narration) และมักจะเกี่ยวข้องกับบุคลิกลักษณะของตัวแสดงมากกว่าจะเป็นการให้ข้อมูลโดยตรงอย่างคอมเมนทารี

6. ฉาก (Setting)

“ฉาก” (Setting) หมายถึงสถานที่ที่เกิดเหตุการณ์หรือที่ตัวละครแสดงพฤติกรรมหรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ฉากเป็นเนื้อหาส่วนที่มีการกระทำในเรื่องปรากฏออกมา ส่วนประกอบหลักๆของฉาก ได้แก่ เวลา สถานที่ การประกอบอาชีพ และ สิ่งแวดล้อมทางสังคม ซึ่งตีกรอบแก่ตัวละครในบางครั้งผู้เขียนอาจกำหนดบรรยากาศ หรือ Atmosphere อันได้แก่ กลิ่น เสียง แสง สี และสัมผัสอื่นๆ ลงไปในฉากนั้นๆด้วย เมื่อหวังผลให้ผู้ฟังเกิดอารมณ์และความรู้สึกคล้อยตาม หรือเห็นภาพเหตุการณ์และพฤติกรรมของตัวละครเด่นชัดขึ้น

วิธีการเล่าเรื่องให้เหมาะสมกับธรรมชาติของสื่อมวลชน

การศึกษาเทคนิคการสร้างสรรค์บทละครเพื่อนำเสนอผ่านสื่อมวลชน นอกจากจะต้องทำความเข้าใจในองค์ประกอบต่างๆของละครแล้ว ยังต้องเข้าใจในแบบแผนวิธีการเล่าเรื่องให้เหมาะสมกับธรรมชาติและศักยภาพของสื่อมวลชน แต่ละประเภทด้วย ลักษณะทางธรรมชาติที่แตกต่างกันของสื่อ ทำให้ละครมีรูปแบบและเทคนิคต่างกันเมื่อนำเสนอผ่านสื่อต่างชนิดกัน ด้วยธรรมชาติของสื่อเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่กำหนดรูปแบบและเทคนิคในการเขียนบทละคร

เทคนิคในการเล่าเรื่องด้วยเสียง⁷

ละครวิทยุมีเพียงบทสนทนา เสียงประกอบ เสียงเพลง ผู้เขียนบทละครวิทยุต้องใช้ส่วนประกอบเหล่านี้นำเสนอละครที่สามารถจับความสนใจของผู้ฟังได้ภายในเวลา 15-30 นาที ผู้เขียนต้องอาศัยความรู้ในเรื่องเทคนิคการใช้เสียงสร้างจินตนาการ เพื่อให้ผู้ฟังสามารถสร้างภาพของสถานที่ ช่วงเวลา ตัวละคร ท่าทางของตัวละคร และรับรู้เรื่องราวต่างๆที่เกิดขึ้นในละครด้วยเสียงที่ถูกสร้างขึ้นประกอบกับบทละคร

⁷ เรียบเรียงจาก มาฉีกา ดันดีสุกุด, “ละครวิทยุ”, สารานุกรมมนุษยศาสตร์ 10 ฉบับที่ 4, (ตุลาคม-ธันวาคม), 2528, หน้า 91-114.

1. ฉาก (Setting) ผู้เขียนต้องทำให้ผู้ฟังเกิดจินตภาพถึงสถานที่ที่เกิดเหตุการณ์ในเรื่อง
ทำได้ 3 วิธี คือ

1. ใช้เสียงประกอบ (Sound Effect) เช่น เสียงจอบแฉกและเสียงรถไฟแสดงฉากสถานี
รถไฟ เสียงคลื่นแสดงถึงหาดทรายชายทะเล เสียงจักจั่นแสดงฉากป่า ฯลฯ
2. ใช้การบรรยาย (Narration) มักใช้ตอนเปิดรายการ เมื่อผู้ประกาศแนะนำรายการ
ที่รวมอธิบายรายละเอียดของฉาก หรือตำแหน่งแห่งที่ของที่เกิดเหตุขึ้นไปด้วย
3. ใช้การสนทนาโต้ตอบ (Dialogue) โดยให้ตัวละครกล่าวพาดพิงถึงลักษณะของ
ฉากนั้น จุดสำคัญคือต้องให้บทสนทนาเป็นธรรมชาติ ไม่จำเป็นต้องบรรยาย
ลักษณะของฉากอย่างละเอียดละออ เลือกเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเท่านั้น

2. การเปลี่ยนฉาก (Transitions) หมายถึงการเปลี่ยนเวลาและสถานที่
สามารถกระทำได้โดยใช้เทคนิคต่างๆ เช่น การหยุด (pause) การหรี่เสียงให้เบาลง (Fade)
ผู้บรรยายกล่าวบรรยายเปลี่ยนฉาก (Narrator Transition) เสียงประกอบ (Sound Effect)
ดนตรี (Music) ตลอดจนกระทั่งเครื่องมือพิเศษต่างๆ ต้องพยายามทำให้ผู้ฟังเข้าใจว่า
ได้มีการเปลี่ยนเวลาหรือเปลี่ยนสถานที่ขึ้นแล้ว แต่ให้บอกเฉพาะฉากหรือช่วงเวลาที่เป็น
และมีผลต่อการดำเนินเรื่องเท่านั้น

ผู้เขียนบทสามารถกำหนดเทคนิคต่างๆ เพื่อให้ผู้กำกับรายการทราบว่าผู้เขียนนั้นต้องการ
ให้เปลี่ยนฉากในลักษณะอย่างไร เช่น การหยุด (pause) การหรี่เสียงให้เบาลง (Fade)
ให้ผู้บรรยายกล่าวเปลี่ยนฉาก (Narrator Transition) ใช้เสียงประกอบ (Sound Effect)
หรือใช้เสียงดนตรี (Music)

การใช้เสียงดนตรีแทนเครื่องหมายของการเปลี่ยนฉากเป็นวิธีที่ทำได้มากที่สุด การเล่น
ดนตรีคั่น (Music Bridge) ทำหน้าที่แทนฉากที่ปิดลง อาจมีบทสนทนา เสียงประกอบหรือ
เสียงบรรยายช่วยให้ผู้ฟังเข้าใจได้กระจ่างชัดมากขึ้น เทคนิคที่มักใช้กันอยู่เสมอคือ ก่อนการ
เปลี่ยนฉากในบรรทัดสุดท้ายจะใช้ถ้อยคำที่มีอำนาจและมีความหมายรุนแรงในค่านิยม และ
Fadeเสียงดนตรีให้ดังขึ้น เพื่อทำให้ฉากนั้น มีความหมายตื่นเต้นน่าฟังยิ่งขึ้น (ภาษาวិทยุเรียก
“Tag” หรือ “Dialogue Tag”)

3. ตัวละคร (Characters) ปัญหาที่สำคัญสำหรับผู้เขียนบทละครวิทยุ คือ การทำให้ผู้ฟัง
เข้าใจว่าใครเป็นใครในละครวิทยุ เพราะผู้ฟังไม่เห็นภาพ ฉะนั้นจำเป็นอย่างไรที่ตัวละคร
จะต้องใช้เสียงที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน อีกวิธีหนึ่งที่ละครวิทยุต่างจากภาพยนตร์และละคร
โทรทัศน์ก็คือ ตัวละครในละครวิทยุจะต้องเรียกชื่อกันบ่อยๆ และมักใช้ชื่อจริงกันมากกว่า

ชื่อเล่น ในฉากหนึ่ง ๆ ก็มักใช้ตัวละครหลักไม่มากเกินกว่า 3 ตัว และทั้งเรื่องก็ใช้ตัวละครจำนวนจำกัด เพื่อให้ผู้ฟังไม่สับสนในน้ำเสียง และจำได้ว่าใครเป็นใคร

เมื่อเปิดฉากตัวละครต้องแนะนำให้ผู้ฟังรู้จักว่าเป็นใครตั้งแต่ครั้งแรก ๆ ที่ปรากฏในฉาก อาจจะโดยตรงหรือโดยอ้อมและเมื่อมีตัวละครตัวใดจะต้องอยู่ในฉากนั้นด้วยแล้ว ก็ควรแต่งบทให้ตัวละครตัวนั้นพูดบ่อย ๆ มิฉะนั้นผู้ฟังอาจจะลืมได้ว่ามีตัวละครตัวนั้นอยู่ในฉากด้วย ถ้าไม่ต้องการตัวละครตัวนั้นอีกต่อไปแล้ว ก็ต้องแต่งให้มีบทที่เขาต้องออกไปจากฉากนั้น

4. การแสดงท่าทาง (Action) ตัวละครแสดงท่าทางอย่างไรนั้นผู้เขียนบทต้องใช้บทสนทนาเสียงประกอบ หรือเสียงบรรยาย ในการสร้างจินตนาการให้ผู้ฟังรู้สึกเหมือนได้เห็นภาพนั้นจริง การใช้เสียงประกอบช่วยแสดงกิริยาท่าทาง ต้องแน่ใจว่าเสียงนั้นมี Self identifying เช่น เสียงปึง ๆ คือเสียงปิ่น เสียงบ๊อก ๆ คือหมาเห่า หรือไมก็ใช้เสียงประกอบร่วมกับบทสนทนา เช่น มีเสียงโครมแล้วให้ตัวละครพูดว่า “โฮ...เดินยังไม่ถึงสะดุดเก้าอี้ตกลงได้” เป็นต้น

การใช้บทสนทนาได้ตอบอธิบายกิริยาท่าทาง ต้องระวังไม่ให้การสนทนานั้นผิดธรรมชาติ เพราะตามปกติตัวละครที่กำลังแสดงท่าทางในฉากนั้นจะไม่สามารถพูดให้ผู้ฟังทราบได้ว่าแต่ละฝ่ายมีลักษณะท่าทางอย่างไร ผู้บรรยายจะเข้ามาทำหน้าที่บรรยายภาพการแสดงท่าทางนั้นให้ชัดเจนภายหลังจากที่ฉากนั้นยุติลงแล้ว แต่ผู้ฟังก็ไม่เห็นจริงจึงได้เท่ากับการบรรยายให้เห็นในขณะที่เหตุการณ์นั้นกำลังเกิดขึ้น

สิ่งสำคัญสำหรับการแต่งบทสนทนา คือแต่งให้เหมือนคนธรรมดาพูดกันจริง ๆ ทั้งจังหวะจะโคน ทั้งด้วยคำที่คนใช้พูดกันอยู่ทุกวัน ต้องให้ผู้ฟังรู้สึกอยู่เสมอว่า มีตัวละครอยู่ในที่นั้นหลายตัว โดยแต่งให้เขามีโอกาสหรือมีเรื่องที่จะพูดกันบ่อยที่สุดเท่าที่จะทำได้ ซึ่งทั้งนี้ก็ต้องให้มีการเปลี่ยนกันพูดอย่างสม่ำเสมอ พูดเป็นประโยคสั้น ๆ ตรงจุด และสมจริง

เมื่อมีตัวละครหรือมีเสียงตัวละครเพิ่มเติมเข้ามาอีกตัวหนึ่ง จะต้องทำให้ผู้ฟังทราบทุกครั้ง โดยมีวิธีทำหลายอย่างเช่น บรรยายให้ทราบเสียก่อน แต่โดยมากมักจะใช้การสนทนาโต้ตอบกัน ซึ่งนอกจากจะช่วยบ่งชี้ให้ผู้ฟังทราบว่า ตัวละครนั้นเป็นใครแล้ว ยังช่วยแสดงถึงนิสัยใจคอของตัวละครในเรื่องด้วย

การบรรยาย เป็นวิธีช่วยให้เรื่องดำเนินไปโดยรวดเร็วและประหยัดเวลา ดังนั้นจึงมักใช้เริ่มเรื่องด้วยการบรรยายให้ทราบถึงเรื่องราวเบื้องต้น หรือภูมิหลัง และในเวลาต่อมา ก็ใช้การบรรยายเพื่อเชื่อมโยงฉากเข้าด้วยกัน แต่ต้องระวังไม่ใช้การบรรยายยาวจนเกินไป

5. การเสนอฉากสั้น ๆ (Montage) ในการแสดงภูมิหลังของเรื่องหลาย ๆ ฉากติดต่อกัน เพื่อความรวดเร็ว วิธีนี้สามารถทำให้สามารถรวมความคิดที่สำคัญ ๆ ของเหตุการณ์ทั้งหลายที่จะเกิดขึ้นได้อย่างทั่วถึง ในช่วงเวลาอันสั้น หรือสามารถเสนอเหตุการณ์ต่อไปในตอนต่าง ๆ ด้วยวิธีคล้าย ๆ กวาดตามองแล้วเห็นเหตุการณ์นั้น ๆ ด้วยเวลาอันสั้นได้ วิธี Montage ในละครวิทยุจะใช้ คำ ดนตรี และเสียงประกอบ สร้างจินตนาการถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้ในเวลาอันสั้นและรวดเร็ว เช่น แสดงให้เห็นความยาวนานของตัวละครตัวหนึ่งที่ปฏิบัติหน้าที่เป็นทหาร ก็อาจใช้วิธีบรรยายสั้น ๆ แสดงให้เห็นสภาพของสงครามในที่ต่าง ๆ สลับกับเสียงประกอบ เช่น เสียงปืน เสียงระเบิด เป็นต้น

ธรรมชาติของสื่อวิทยุ

1. **เป็นละครที่ต้องเขียนขึ้นเพื่อผู้ฟังไม่ใช่ผู้ชม** บทละครวิทยุเป็นบทที่เขียนขึ้นโดยใช้เพียงบทสนทนา เสียงประกอบ และเสียงเพลง มาเรียงร้อยให้เป็นเรื่องราว โดยไม่มีเวที ไม่มีอุปกรณ์ประกอบฉาก ไม่มีแสง ตัวละครไม่ต้องเปลี่ยนเสื้อผ้า ไม่ต้องแต่งหน้า
2. **ผู้ฟัง** ผู้ฟังละครวิทยุส่วนใหญ่เป็นแม่บ้าน เรื่องราวของละครจึงมักเป็นเรื่องเกี่ยวกับชีวิตประจำวัน เรื่องใกล้ ๆ ตัว เป็นเรื่องพาดฝัน เรื่องผี ๆ มุ่งสร้างความบันเทิง คลายเครียดมากกว่าจุดประสงค์อื่น
3. **เวลา** การนำเสนอละครวิทยุมีเวลาประมาณ 30 นาทีต่อตอน มีส่วนของเนื้อเรื่องอยู่เพียง 20 นาที ในช่วงเวลาสั้น ๆ นี้ต้องบอกเล่าถึงลักษณะนิสัย การกระทำของตัวละคร และเรื่องราวที่ดำเนินไป พร้อมทั้งลงท้ายได้อย่างน่าสนใจในทุก ๆ ตอนของละครเพื่อให้ผู้ฟังติดตาม
4. **ละครวิทยุมีโฆษณา** การจบเรื่องลงในแต่ละช่วงก่อนเข้าโฆษณา เรื่องราวของละครต้องทิ้งท้ายบางสิ่งบางอย่างเพื่อไม่ให้ผู้ฟังเปลี่ยนคลื่นไปที่อื่น
5. **สภาพแวดล้อม** ลักษณะการกระจายเสียงของวิทยุอาจมีคลื่นรบกวนทำให้ผู้ฟังได้ยินไม่ชัดเจน เนื้อความบางช่วงบางตอนขาดหายไป หรือเกิดจากสภาพแวดล้อมของผู้ฟังเองที่มักฟังละครวิทยุในขณะที่ปฏิบัติกิจกรรมอื่นไปด้วย ทำให้ไม่สามารถฟังเรื่องราวของละครทุกช่วงทุกตอนได้อย่างครบถ้วน ดังนั้นผู้เขียนบทต้องเน้นย้ำถึงจุดสำคัญของเรื่อง การกระทำบางอย่างของตัวละครอย่างค่อนข้างชัดเจนมากกว่าในสื่ออื่น ๆ เพื่อให้ผู้ชมรับรู้ถึงที่มาที่ไปของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในละคร

รูปแบบของบทละครวิทยุ⁶

บทหรือ Script ของละครวิทยุที่ถูกต้องที่สุดต้องประกอบด้วยข้อแนะนำหรือคำชี้แจงต่างๆที่จำเป็น เขียนไว้ในลักษณะที่ผู้รับบทแต่ละคนสามารถเข้าใจได้ สิ่งที่ต้องบ่งชี้ให้ชัดคือ

1. เมื่อจะใส่เสียงประกอบ และเสียงดนตรี ต้องบอกให้รู้ด้วยวิธี “ย่อหน้า” และ “ขีดเส้นใต้” ตอนที่ใส่เสียงดนตรีให้เขียนไว้ในวงเล็บ บางทีก็ใช้วิธีใส่เสียงแทรกเข้ามาในบทสนทนาเลย วิธีนี้ช่วยให้ทราบว่า “เสียงประกอบ” กับ “เสียงพูด” จะต้องรับกันอย่างไร โดยใส่ไว้ในวงเล็บ การเขียนวิธีนี้ช่วยให้ตัวละครได้ทราบว่า เขาพูดยังไม่ทันจบ ก็มีเสียงประกอบขึ้นมา
2. บท ต้องพิมพ์เว้นบรรทัด อาจใส่เลขบรรทัดกำกับไว้ทุกบรรทัด ถ้าคำพูดยาวต้องเขียนต่ออีกหน้าหนึ่ง ควรเขียนคำว่า “มีต่อหน้าต่อไป” เอาไว้ข้างล่างบรรทัดสุดท้าย ใช้เครื่องหมาย ... หมายความว่าหยุด
3. ชื่อตัวละคร พิมพ์อยู่ทางซ้ายในระดับเดียวกันสม่ำเสมอ

ในหน้าแรก “Title Page” อาจพิมพ์บอกว่า ละครเรื่องนี้ มีตัวละครเป็นใครบ้าง ใช้ดนตรีชนิดไหน ใช้เสียงประกอบอะไรบ้าง ส่วนรายละเอียดปลีกย่อย ในเรื่องรูปร่างของบทละครวิทยุนั้นอาจแตกต่างกันได้ แล้วแต่สถานการณ์แต่ควรเป็นรูปแบบที่อ่านง่าย

โครงร่างของบทละครวิทยุ

1. เริ่มด้วย เพลงนำคณะ หรือรายการประมาณ 1 นาที
2. ประกาศ ชื่อคณะและเพลงนำเรื่อง 1 นาที
3. โฆษณา 1 นาที
4. ประกาศนำเรื่อง 1 นาที
5. เนื้อเรื่อง ประมาณ 20 นาที
6. เพลงคั่น (Music Bridge) เพลงคั่นใช้นำมาคั่นช่วงโฆษณาต่างๆ หรือคั่นบทบางตอนของละครวิทยุไม่ให้โฆษณาหรือการดำเนินเรื่องติดต่อกันมากเกินไป ควรเปิดตอนหนึ่งๆ ไม่เกิน 30-45 วินาที หรือในกรณีที่ต้องการให้ผู้ฟังรู้ว่าเวลาในท้องเรื่องห่างกันหรือ

⁶ เรียบเรียงจากภาควิชา ดนตรีดุสิต, “ละครวิทยุ”, สารสาสน์วัฒนธรรม 10 ฉบับที่ 4, (ตุลาคม-ธันวาคม) 2523 หน้า 91-114.

เปลี่ยนจากอารมณ์เศร้าไปหาฉากสนุกสนานตื่นเต้นก็ใช้วิธีการ Cross เพลง ทั้งเรื่อง ประมาณไว้ที่ 2 นาที

7. บรรยายปิดท้ายเรื่องเป็นการสรุปอีก 1 นาที
8. ตัวอย่างเรื่องคราวหน้าเพื่อชักชวนให้คนอยากฟังอีก 1-2 นาที
9. ประกาศคณะรายชื่อผู้แสดง ผู้ประพันธ์ ผู้กำกับ ผู้เสนอ และบอกเวลาแสดงในวันต่อไปอีก 1 นาที
10. เพลงปิดท้ายรายการ ซึ่งเริ่มด้วยเพลงในเรื่อง เพลงนำเรื่องอีก 1 นาที จึงจะจบละครวิทยุเรื่องหนึ่ง 30 นาที ใน 1 ตอน

จะเห็นว่าในเวลาครึ่งชั่วโมง ละครวิทยุสามารถนำเสนอเนื้อเรื่องได้เพียง 20 นาทีเท่านั้น ส่วนอีก 10 นาทีเป็นเวลาของการใช้เทคนิคและโฆษณา ละครวิทยุในแต่ละตอนจึงมีเนื้อเรื่องน้อยมากกว่าจะจบเรื่องจึงใช้เวลาประมาณ 50-60 ตอน

การเขียนบทละครโทรทัศน์นั้นเป็นศิลปะที่ให้ความสำคัญกับภาพในการเล่าเรื่องมากกว่าเสียง

เทคนิคของการเล่าเรื่องด้วยภาพ

มนุษย์เรียนรู้สิ่งต่างๆ รอบตัวด้วยสายตามากถึง 80 เปอร์เซ็นต์ แม้ไม่ได้ยินเสียงแต่เมื่อเรามองเห็นภาพสมองจะเกิดกระบวนการแปลความหมายในทันที ดังนั้นภาพจึงเป็นสิ่งสำคัญในการให้ข้อมูลและสร้างความรู้สึก สี แสง อากัปกิริยา รูปทรง พื้นผิว เสื้อผ้า อุปกรณ์ประกอบฉาก ทุกสิ่งทุกอย่างที่ปรากฏเป็นภาพมีผลต่อการรับรู้ อารมณ์และทัศนคติของผู้ชมทั้งสิ้น ผู้เขียนบทต้องเข้าใจเทคนิคในการสร้างภาพของภาพยนตร์และโทรทัศน์ไว้เป็นพื้นฐานในการคิดจินตนาการ ผู้เขียนบางคนต้องเขียนระบุมุมกล้องและเทคนิคต่างๆ กำกับไว้ในบทพูดและบทแสดงด้วย แต่ส่วนใหญ่มักจะปล่อยให้ทำหน้าที่ของผู้กำกับมากกว่า อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนบทควรมีความรู้ความเข้าใจถึงเทคนิคในการสร้างภาพของกล้องโทรทัศน์ และการจัดองค์ประกอบภาพเพื่อสื่อถึงความหมายต่างๆ เพื่อที่จะได้นำมาใช้ในการเล่าเรื่องให้เหมาะสมกับสื่อโทรทัศน์

เทคนิคในการสร้างภาพ (Cinematography) ประกอบไปด้วย

1. การเสนอภาพของกล้อง (Camera Presentation)
2. ความสัมพันธ์ระหว่างกล้องกับสิ่งที่จะถ่าย (Camera & Subject)
3. ระดับของกล้อง (Camera Level)
4. การเคลื่อนกล้อง (Camera Movement)
5. การจัดแสง (Lighting)
6. การจัดองค์ประกอบภาพ (Mise-en-Scene)

1. การเสนอภาพของกล้อง (Camera Presentation) ทำหน้าที่ได้ 2 อย่าง คือ

Objective Angle กล้องทำหน้าที่แทนสายตาคนดูหรือบุคคลภายนอกที่ไม่ได้อยู่ในเรื่อง

Subjective Angle กล้องทำหน้าที่แทนสายตาตัวละครตัวใดตัวหนึ่ง ในบางครั้งการเสนอภาพเช่นนี้ก็ไม่สามารถทำให้คนดูเกิดอารมณ์ร่วมเหมือนตัวละครได้เต็มที่ที่ทำให้อารมณ์ของคนดูขาดความต่อเนื่อง จึงเกิดการแก้ไขข้อบกพร่องที่จะเกิดขึ้นนี้ด้วยการใช้ Point of View หรือ Over Shoulder Shot ซึ่งก็คือการถ่ายภาพข้ามไหล่ตัวละคร มุมกล้องแบบนี้จะตั้งกล้องหลังตัวละครคนใดคนหนึ่ง กล้องจะมีลักษณะของการแทนสายตาคนดูอยู่แต่จะใกล้ชิดกับตัวละครมากจนเกือบจะเหมือนเป็นคนเดียวกัน ทำให้คนดูได้รับอารมณ์ความรู้สึกใกล้เคียงกับตัวละคร เช่น ถ้ากล้องถ่ายผ่านไหล่ตัวละครซึ่งกำลังจะถูกแทง เราจะรู้สึกว่าเหยื่อคนต่อไปคือตัวเราเอง

2. ความสัมพันธ์ระหว่างกล้องกับสิ่งที่จะถ่าย (Camera & Subject)

หมายถึงการจัดวางระยะของกล้อง การแบ่งระยะจะต้องคำนึงถึงความสัมพันธ์ของกล้องกับสิ่งที่จะถ่าย ไม่ได้กำหนดตายตัวว่าแต่ละมุมจะต้องตั้งกล้องห่างกี่เมตร เช่น Full Shot ของบ้าน ก็คือแสดงให้เห็นภาพตัวบ้านทั้งหลัง Full Shot ของคน ก็คือภาพคนเต็มตัว ดังนั้น ความห่างจะใกล้หรือไกล จึงขึ้นอยู่กับขนาดของวัตถุที่จะถ่ายเป็น หลักการแบ่งระยะมีอยู่ 3 กลุ่มใหญ่ๆ คือ

1. Panoramic Distance เป็นภาพที่แสดงให้เห็นบริเวณกว้างไกล เช่น ทิวทัศน์ แบ่งย่อยเป็น Distance Shot (ระยะไกลมาก) หรือเรียกว่า Extreme Long Shot ซึ่งเป็นภาพที่มีระยะไกลมากที่สุด

* เรียบเรียงจากเอกสารประกอบการสอนของกิตติศักดิ์ สุวรรณโกสิน (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

2. Social Distance คือระยะที่แสดงให้เห็นถึงสภาพทั่วไปที่ไม่ได้ลงลึกถึงรายละเอียด ส่วนใดส่วนหนึ่งเป็นพิเศษ ถ้าเป็นสถานที่จะเป็นภาพ Long Shot ถ้าเป็นคนจะเป็น Full Shot

3. Intimate Distance คือระยะที่ทำให้คนรู้สึกใกล้ชิดกับวัตถุ สมมุติว่าถ้าเป็นคนเราเห็น Full Shot ของเขา เข้าไปใกล้อีกเป็น Medium Shot (ประมาณ 2 ใน 3 ของทั้งตัว) หรือเข้าไปใกล้อีกเป็น Close Shot (หนึ่งใน 3 ของทั้งตัว) ถ้ายังไม่พอก็เข้าไปเป็น Close Up ซึ่งเป็นระยะที่สร้างความรู้สึกใกล้ชิด โดยปกติ Medium Shot มักใช้ในฉากที่เป็นการสนทนา ระหว่างตัวละครประมาณ 2-3 คน Close Shot มักจะใช้เพื่อแสดงอารมณ์ของตัวละครให้เห็นถึงสีหน้าแววตา แต่ถ้าเข้าใกล้ถึงขนาด Close Up จะเป็นการทำลายอารมณ์ เช่น เราเห็นคนร้องไห้ จึงเดินเข้าไปดูจนเห็นแค่ใบหน้า ภาพ Close Up ก็มีลักษณะไม่ต่างไปจากการยื่นหน้าคุยกันในชีวิตจริง เพราะเหตุนี้ภาพ Close Up จึงไม่นิยมใช้กับใบหน้าคน

3. ระดับของกล้อง (Camera Level)

หมายถึงการตั้งกล้องให้สูงต่ำอย่างไร โดยทั่วไปกล้องมักจะตั้งในระดับสายตา Eye Level ในกรณีที่กล้องแทนสายตาคนดูจะถือเอาเกณฑ์ความสูงโดยเฉลี่ยของคนทั่วไป นอกจากนั้นก็ยังมีมุม Low angle ที่ตั้งกล้องให้ต่ำกว่าระดับสายตา และ High Angle ตั้งกล้องให้สูงกว่าระดับสายตา ถ้าตั้งกล้องสูงที่สุดโดยการตั้งกล้องทำมุมฉากเรียกว่า Bird's Eye View

มุม Low Angle และ High Angle จะใช้เมื่อต้องการให้เกิดผลบางอย่างเป็นพิเศษ เพราะ Low Angle ทำให้ภาพดูสูงใหญ่ขึ้น แสดงให้เห็นถึงความยิ่งใหญ่มีอำนาจ ถ้าใช้มุม High Angle ภาพจะดูเตี้ยและเล็กลงแสดงให้เห็นถึงความอ่อนแอต่ำต้อย

Dutch Angle คือการเอียงกล้อง มักใช้เพื่อแสดงความสับสนวุ่นวายของตัวละคร หรือเหตุการณ์ที่กำลังเกิดขึ้น มักใช้เพื่อแสดงถึงความสับสนอลหม่าน

4. การเคลื่อนกล้อง (Camera Movement) มีอยู่ 4 ลักษณะด้วยกันคือ

1. Pan คือการเปลี่ยนมุมกล้องในแนวราบ จากซ้ายไปขวาหรือขวาไปซ้าย โดยให้กล้องตั้งอยู่กับที่
2. Track Shot หรือ Dolly คือการเปลี่ยนมุมกล้องในแนวราบจากซ้ายไปขวา หรือขวาไปซ้าย หรืออาจจะไปข้างหน้า รวมทั้งถอยหลังก็ได้
3. Tilt คือการเคลื่อนไหวกล้องในแนวตั้ง เหยขึ้นหรือก้มลง โดยตัวกล้องตั้งอยู่กับที่

4. Crane Shot คือการเคลื่อนไหวกล้องในแนวตั้ง ตัวกล้องจะย้ายตามไปด้วย การใช้ Crane ทำให้กล้องสามารถเคลื่อนไหวไปได้อย่างทั่ว

จุดมุ่งหมายของการเคลื่อนกล้อง

1. เพื่อแสดงการเคลื่อนไหวของตัวละคร (Traveling Shot)
  2. เพื่อนำคนดูเข้าสู่เนื้อเรื่องของหนัง หรือไม่ก็นำออกจากเนื้อเรื่อง เรียกว่า Lead in และ Lead Out
  3. ใช้เพื่อที่จะเล่าเรื่อง (Narrative) ที่พบเห็นบ่อยก็คือตัวละครเดินเข้ามาในห้อง จากนั้นก็จะตัดภาพแทนสายตาตัวละครมองกวาดไปรอบ ๆ ห้องว่ามีอะไรอยู่บ้าง
  4. การใช้กล้องเพื่อสร้างอารมณ์ร่วม (Emotional)
5. การจัดแสง (Lighting)

หนังยุคแรก ๆ ไม่มีการจัดแสงต้องอาศัยดวงอาทิตย์ ในโรงถ่ายก็ต้องเปิดหลังคารับแสง การใช้แสงในยุคนั้นมีจุดมุ่งหมายเพียงแคให้ถ่ายภาพติด หลังจากนั้นได้มีการพัฒนาโดยนำเอาหลักการจัดแสงของละครมาใช้ เรียกว่า Dramatic Lighting การใช้แสงแบบนี้เพื่อสร้างผลพิเศษบางอย่างในการโน้มน้าวอารมณ์ โดยกำหนดความหมายจากทิศทางของแสง การกำหนดความหมายนี้เกิดจากการรับรู้ของคนทั่วไป

- แสงที่มาจากด้านล่างหมายถึงความชั่วร้าย เพราะภาพที่ออกมาจะดูน่ากลัว
- แสงที่มาจากด้านบนหมายถึงความดี ความศักดิ์สิทธิ์ ความบริสุทธิ์
- แสงที่มาจากด้านหน้าหมายถึงความสุขเพราะภาพจะสว่างสดใส
- แสงที่มาจากด้านหลังหมายถึงความลึกลับ เพราะหน้าจะมืด แสงที่อยู่รอบตัวจะคล้ายรัศมี ซึ่งอาจจะแทนค่าความยิ่งใหญ่ผู้มีอำนาจได้ด้วย
- แสงที่มาจากด้านข้าง หมายถึงความลับสัน เพราะหน้าจะมืดครึ่งสว่างครึ่งมีความขัดแย้งอยู่ในตัว หรืออาจจะมีเงามืดมากกว่าสว่างซึ่งอาจจะแสดงความทุกข์
- แสงขามเข็น ปกติแล้วเงาคนในตอนเย็นจะยาวกว่าตัวคน ดังนั้นการใช้แสงในตอนเย็น อาจหมายถึงการถูกรอรับของตัวละครหรือตกอยู่ในความเศร้า
- การจัดแสง อาจจะมีแสงจากที่มาจากหลาย ๆ แหล่งพร้อมกัน เพื่อให้มีความหมายใหม่เพิ่มขึ้น

ระดับของแสง แบ่งออกเป็น

Low Key การจัดแสงให้มีส่วนที่มีมืดมากกว่าสว่าง มักจะใช้กับบทลึกลับ น่ากลัว หรือโศกเศร้า

High Key การจัดแสงให้มีส่วนที่สว่างมากกว่าส่วนที่มืด มักจะใช้กับภาพที่แสดงถึงความสุขสดชื่น ความรัก

Over-Exposed การจัดแสงสว่างมากจนเกินความจริง มักใช้กับเรื่องเกินจริง เช่น อภินิหาร ความฝัน มหัศจรรย์

การจัดแสงแบบ **Dramatic Lighting** ทำให้บางคนรู้สึกว่ามีมิติธรรมชาติไม่สมจริง จึงมีคนนำเอา **Dramatic Light** มาปรับใหม่ โดยจัดแสงให้เหมือนธรรมชาติ หนึ่งส่วนใหญ่ทุกวันนี้ใช้การจัดแสงแบบธรรมชาติ **Natural Lighting**

6. การใช้สี (Color)

สีเป็นส่วนสำคัญในการช่วยเพิ่มอารมณ์ความรู้สึก การใช้สีต้องคำนึงถึงความหมายของแต่ละสี ทว่าความหมายของแต่ละสีจะเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ ด้วยเหตุนี้การใช้สีเพื่อสื่อความหมาย จะต้องคำนึงถึงองค์ประกอบอื่นๆ โดยเฉพาะสีอื่นๆที่อยู่รอบข้าง สีแต่ละสีโดยตัวของมันเองโดดๆจะไม่มี ความหมายที่แน่นอน แต่จะมีความหมายเด่นชัดขึ้นมาต่อเมื่อเอาสีอื่นมาเทียบ ในภาพยนตร์และละครโทรทัศน์ สีของเสื้อผ้า สีของห้อง สีของอุปกรณ์ประกอบฉาก ล้วนเป็นส่วนหนึ่งในการเล่าเรื่อง เพราะสีสามารถบ่งบอกถึงรสนิยม อุปนิสัย และอารมณ์ของตัวละครได้

7. การจัดองค์ประกอบของภาพ (Mise-en-Scene)

งานทางด้านการจัดองค์ประกอบภาพมักเป็นหน้าที่ของผู้กำกับในการรวบรวมงานของทุกฝ่ายมาจัดเป็นองค์ประกอบของหนังทั้งเรื่อง หลักการของ **Mise-en-Scene** ได้แก่ การคำนึงถึงความหมายของทุกสิ่งทุกอย่างที่ปรากฏเป็นภาพและเสียง โดยจะต้องคำนึงว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่ปรากฏเป็นภาพนั้นจะต้องมีความหมายและจะต้องมีเพียงแต่น้อยเท่านั้น

อย่างไรก็ตาม ไม่จำเป็นว่าจะต้องเคร่งครัดให้ทุกอย่างมีความหมายหมด ทว่าทุกอย่างในภาพมีโอกาสดึงดูดความสนใจของคนดูและอาจทำให้ไขว้เขวได้ เพราะฉะนั้นเวลาจัดภาพจึงมักจะดูกันที่ความพอเหมาะพอดี เมื่อจัดภาพแล้วจะต้องสามารถถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกตลอดจนเนื้อหาเรื่องราวให้คนดูสามารถรับรู้ได้ด้วย **Mise-en-scene** ไม่ได้ช่วยในการสร้างอารมณ์อย่างเดียว ยังมีบทบาทในการเล่าเรื่องขึ้นอยู่กับว่าคนดูจะสามารถตามความคิดของคนทำหนังทันหรือไม่

8. การตัดต่อ-ลำดับภาพ (Editing)

วิธีการตัดต่อลำดับภาพ (Methods of Editing)

- cut away หรือ straight cut การตัดภาพด้วยการเปลี่ยนภาพจากภาพหนึ่งไปเป็นอีกภาพหนึ่งในทันที
- dissolve เป็นการเปลี่ยนภาพในลักษณะช้าๆ ค่อยๆ เปลี่ยน โดยภาพที่มีอยู่ค่อยๆ เลือนหายไป พร้อมกับอีกภาพหนึ่งค่อยๆ เลื่อนซ้อนขึ้นมาแทนซึ่งจะมีอยู่ช่วงหนึ่งที่มีภาพสองภาพซ้อนกันในขณะที่กำลังเปลี่ยน มักถูกใช้เพื่อแสดงให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงที่กินระยะเวลาช่วงหนึ่ง
- fade คือการเปลี่ยนภาพโดยค่อยๆ เลือน มีอยู่ 3 อย่างด้วยกัน
  - fade out คือการเปลี่ยนภาพโดยค่อยๆ เลื่อนออกจนกระทั่งหายไปหมด
  - fade in คือการเปลี่ยนภาพที่เริ่มจากความว่างเปล่า และค่อยๆ เลื่อนเข้ามาจนกระทั่งเป็นภาพที่ชัด
  - fade to black คือการเปลี่ยนภาพที่ค่อยๆ เลื่อนออก จนภาพมืดทั้งจอ

การใช้วิธี fade มีลักษณะคล้ายกับ dissolve โดยแสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงอย่างเชื่องช้านุ่มนวล แต่ต่างกันตรงที่การ fade จะไม่มีความต่อเนื่องระหว่างภาพสองภาพ นิยมใช้เมื่อหมด Sequence หรือตอนใดตอนหนึ่ง จากนั้นก็เริ่มต้นขึ้นอีกตอนที่ไม่ได้เกี่ยวข้องหรือต่อเนื่องกัน ตามปกติแล้ว fade out/fade in มักจะใช้คู่กันเสมอ แต่ในบางครั้งก็อาจจะเป็นการใช้ fade out แล้วตามด้วย cut in

ส่วนการใช้ fade to black จะมีช่วงห่างอยู่ระหว่างภาพ 2 ภาพ ให้ความรู้สึกที่ห่างไกลมาก ปกติแล้ว fade to black มักจะใช้เมื่อหนังจบเรื่อง บางครั้งก็สามารถเอามาใช้ในช่วงการเดินเรื่อง

- wipe การเปลี่ยนโดยวิธีกวาดภาพ คือใช้ภาพใหม่เข้ามากวาดภาพเก่าทิ้งในลักษณะเข้ามาแทนที่ ซึ่งสามารถทำได้ตั้งแต่วิธีกวาดจากซ้ายไปขวา ขวาไปซ้าย บนลงล่าง ล่างขึ้นบน หรือเป็นวงกลมจากตรงกลาง หรือการพลิกภาพ หรือการ wipe แบบ mosaic แบ่งจอเป็นช่องเล็กๆ และค่อยๆ เปลี่ยนจนกระทั่งเต็มภาพ วิธีนี้โดยปกติจะไม่นิยมใช้ เพราะเป็นการบิดเบือนความจริง จนดูไม่เป็นธรรมชาติ เหมือนกับเป็นการใช้เทคโนโลยีผสม ยกเว้นบางกรณี เช่น การเรียกร้องความสนใจจากคนดู การใช้ภาพ wipe มักใช้ในฉากที่ตัวละครพูดโทรศัพท์
- Montage มอนตาจ คือการตัดภาพหลายๆ ภาพ เกิดเป็นภาพซ้อนชุดหนึ่งทีจัดอย่างได้จังหวะ การตัดอาจทั้งจังหวะให้ช้าหรือตัดอย่างรวดเร็ว แล้วแต่จังหวะของเรื่อง มอนตาจนำไปใช้ประโยชน์ได้ 4 ประการคือ

- ใช้เชื่อมเวลาและสถานที่ด้วยการซ้อนภาพของวัตถุ เช่น หนังสือพิมพ์ หรือปฏิทินลงบนการแสดงอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น การจลาจล หรือเรือที่แล่นอยู่ในทะเล เป็นวิธีประหยัดและช่วงเวลาที่ย่างไกลกันให้เข้ามาใกล้ เช่น ภาพของคนที่ย่อย ๆ แกล้งไปที่ละน้อยด้วยการซ้อนภาพที่ละภาพ แทนเวลาที่ผ่านไป
- ใช้รวมเหตุการณ์ที่เป็นชุด เช่น การแข่งกีฬา เหตุการณ์ในประวัติศาสตร์หรือกรรมวิธีอย่างใดอย่างหนึ่งในการผลิตสิ่งของ ย่นเรื่องที่ตามธรรมดาจะใช้เวลาเป็นสัปดาห์เป็นเดือนหรือเป็นปีให้เหลือเพียง 30 วินาที
- ใช้สร้างเรื่องอันเป็นความหลังของบุคคลได้อย่างรวดเร็ว เพื่อให้รู้ถึงภูมิหลัง ความต้องการ หรือเหตุการณ์ ด้วยภาพที่เรียงกันเป็นชุดภายในเวลาไม่กี่นาที
- ใช้สร้างอารมณ์ให้กับผู้ดูที่มีต่อเรื่องราว นั้น โดยที่ผู้สร้างได้กำหนดไว้ล่วงหน้าว่าจะให้ผู้ดูเกิดอารมณ์อย่างไรในฉับพลันทันที โดยเลือกสรรภาพที่สามารถเพิ่มน้ำหนักให้กับความรู้สึก นำมาเรียงต่อกันโดยคำนึงถึงเวลา และจังหวะของภาพ ที่มีผลต่อการสร้างอารมณ์

ลักษณะของภาพ(shot) ต่าง ๆ ในภาพยนตร์และละครโทรทัศน์

ภาพที่เราเห็นในหนังแต่ละภาพเรียกว่า shot มีดังต่อไปนี้

-establishing shot คือภาพที่เป็นการแนะนำคนดูให้รู้จักกับฉาก เพื่อให้รู้ว่าเป็นฉากอะไร มีอะไรอยู่บ้าง ตัวละครมีกี่คน ใครบ้าง โดยมากมักจะเป็นภาพมุมกว้าง ๆ

-master shot คือ ภาพที่แสดงถึงส่วนสำคัญในการเดินเรื่องของฉากนั้นอันได้แก่ ตัวละครและพฤติกรรมของตัวละคร เช่น ฉากในโรงหนัง มีตัวละครสำคัญ 2 คน ภาพ Master shot จะเริ่มตั้งแต่คุยกันและสิ้นสุดที่การต่อขงนมล้ม

-insert เป็นภาพที่จะใช้แทรกระหว่างการใช้ master shot ปกติภาพ insert จะเป็นภาพที่อยู่ในระยะใกล้กว่าและมีมุมแคบกว่า จะแทรกอยู่ใน master shot เป็นระยะ ๆ ไป

จุดมุ่งหมายในการลำดับภาพ (Purposes of Editing)

-Narrative Editing การลำดับภาพเพื่อการเล่าเรื่อง มีหลักการว่าเมื่อคนดูเห็นภาพหนึ่งภาพใดแล้ว ภาพต่อไปที่เขาอยากจะรู้คือภาพอะไร แต่ก็ไม่จำเป็นต้องตัดภาพตามใจคนดูเสมอไป อาจลำดับภาพตามเรื่องราว หรือลำดับภาพ ให้เห็นเพียงบางส่วนเพื่อให้เกิดความสงสัยใคร่รู้

Narrative Editing อาจจะมีลักษณะพิเศษอีกอย่างหนึ่งคือ cross cut หมายถึงการลำดับภาพเหตุการณ์ตั้งแต่ 2 เหตุการณ์ขึ้นไปสลับกัน เพื่อแสดงว่าเหตุการณ์ทั้งหมดจะต้องไปพบกันที่จุดใดจุดหนึ่ง อาจเกิดขึ้นพร้อมหรือไม่พร้อมกันก็ได้ :

-dream balloon เป็นภาพในความรู้สึกหรือความฝันของตัวละคร

-Emotional Editing การลำดับภาพเพื่อสร้างอารมณ์ร่วมหรือเข้าอารมณ์ แบ่งเป็น quick cut การตัดภาพแบบเร็ว และ delay cut การตัดภาพแบบช้า action และ reaction เป็นตัวกำหนดว่าอันไหนเป็น quick cut หรือ delay cut ถ้าตัดภาพทันทีที่จบ แอ็คชั่นหรือก่อนที่จะจบแอ็คชั่นถือว่าเป็น quick cut ให้ความรู้สึกตื่นเต้นกระฉับกระเฉง แต่หากจบแอ็คชั่นแล้วยังแช่ภาพเอาไว้โดยไม่มีการตัด เรียกว่า delay cut ซึ่งจะตื่นเต้นน้อยลง ทว่ามีความหนักแน่นมากขึ้น

- Rhythmic Cut การตัดภาพเป็นจังหวะสั้นยาวไม่เท่ากัน ซึ่งอาจมีภาพหลายภาพ หลายเหตุการณ์ผสมผสานกัน
- Tonal cut การลำดับภาพตามลำดับของแสง จากสว่างไปมืดหรือจากมืดไปสว่าง ผลทางอารมณ์ที่เกิดขึ้นจากมืดไปสว่าง ให้ความรู้สึกสดใส ในขณะที่การตัดภาพจากสว่างไปสู่มืด จะให้ความรู้สึกหมดหวังหดหู่
- Intellectual Editing การลำดับภาพเพื่อสื่อความหมายพิเศษ เป็นการเสนอความคิดบางอย่าง เพื่อให้คนดูตีความเขาเองว่าหนังต้องการบอกอะไร การตัดต่อลำดับภาพแบบนี้ ส่วนใหญ่จะออกมาในรูปของการเปรียบเทียบซึ่งออกมาใน 3 ลักษณะ คือ เปรียบเทียบในลักษณะที่เหมือนกัน คล้ายกัน และสิ่งที่ตรงข้ามกัน

ธรรมชาติของสื่อโทรทัศน์

แม้ละครโทรทัศน์จะถือได้ว่าเป็นสินค้าอย่างหนึ่ง แต่ละครโทรทัศน์ก็ยังคงเป็นสินค้าที่มีคุณค่าทางศิลปะ ประกอบกับผู้ผลิตต้องใช้เทคนิคในการนำเสนอที่แบบซอล ทั้งนี้ต้องเหมาะสมกับสื่อโทรทัศน์ รูปแบบรายการ และผู้ชม

1. **การทำงานของกล้องโทรทัศน์** ละครโทรทัศน์สามารถให้รายละเอียดต่าง ๆ โดยผ่านทางกล้องโทรทัศน์ เปรียบแทนจุดโฟกัสสายตาของผู้ชม ผู้ผลิตต้องการให้ผู้ชมเพ่งความสนใจ

ไปตรงไหนก็สามารถบังคับได้ด้วยกล้องโทรทัศน์ โทรทัศน์มีลักษณะของความใกล้ชิดอย่างมาก ทำให้ผู้ชมมีความรู้สึกเป็นกันเองและเป็นส่วนตัวมาก เพราะผู้ชมส่วนใหญ่ชมโทรทัศน์ที่บ้าน จึงมักวิพากษ์วิจารณ์รายการต่าง ๆ อย่างเต็มที่

2. **เวลาและพื้นที่** เวลาของโทรทัศน์ถูกจำกัดอย่างมาก ละครเรื่องยาวมักจะนำเสนอตอนหนึ่ง ๆ ประมาณ 10 นาที วันหนึ่งอาจมี 6 ตอนอาจมากกว่าหรือน้อยกว่านิดหน่อย เรื่องมักจะเริ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เพื่อให้ผู้ชมรู้ภูมิหลังของตัวละครแต่ละตัวอย่างกระชับ ละครจึงมักเริ่มเรื่องในตอนกลางขององคค์ที่ 2 ในวันหนึ่ง ๆ ต้องนำเสนอให้เห็นตัวละครอย่างน้อย 2-3 ตัว และต้องแสดงให้เห็นความสัมพันธ์และความขัดแย้งของตัวละครหลักกับตัวละครอื่น โดยที่ในแต่ละตอนต้องสามารถสร้างความบันเทิงความมีเหตุมีผลและเรื่องราวที่ดำเนินไป อีกทั้งต้องทิ้งท้ายในแต่ละตอนให้น่าสนใจด้วย

ข้อจำกัดทางด้านพื้นที่ของโทรทัศน์ คือ ขนาดของห้องส่งหรือสตูดิโอที่ใช้ถ่ายทำ และการเพิ่มระยะของกล้องมีผลทำให้สิ่งที่ถ่ายดูมีขนาดเล็กลง ซึ่งผู้เขียนบทต้องคำนึงถึงข้อจำกัดในเรื่องของจำนวนตัวละครที่ปรากฏบนจอในแต่ละครั้ง รวมทั้งขอบเขตของฉากที่ต้องการให้เห็นในจอโทรทัศน์

3. **ผู้ชมละครโทรทัศน์** ยุคเริ่มต้นละครโทรทัศน์มีกลุ่มผู้ชมส่วนใหญ่เป็นแม่บ้าน ต่อมากลุ่มผู้ชมขยายใหญ่ขึ้นมีผู้ชมหลายเพศ หลายวัย หลายระดับ ผู้สร้างละครและผู้เขียนบทต้องคำนึงถึงกลุ่มผู้ชมที่เป็นกลุ่มเป้าหมายเสมอ **ผู้เขียนบทต้องคำนึงว่ากำลังเขียนเพื่อใคร** เพื่อให้ผู้ชมเฉพาะกลุ่มหรือผู้ชมในระดับกว้าง มีปัจจัยในเรื่องอายุ วัฒนธรรม และศาสนา เข้ามาเกี่ยวข้องด้วยไหม และที่สำคัญต้องรู้ว่าสิ่งที่ผู้ชมต้องการอะไร ระหว่างความบันเทิง หรือความรู้

ช่วงเวลาในการนำเสนอละครก็เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อ **ความต้องการของผู้ชม** ผู้ชมส่วนใหญ่ต้องการดูละครโทรทัศน์เพื่อหลีกหนีจากเรื่องเครียด ๆ ที่ต้องเผชิญมาทั้งวัน ความบันเทิงจึงเป็นจุดมุ่งหมายในการชมเป็นอันดับแรก ผู้สร้างต้องพยายามจับกระแสของเรื่องราวที่อยู่ในความสนใจของคนส่วนใหญ่ และยังคงต้องเป็นเรื่องราวที่สามารถดึงดูดใจของผู้ชม

4. **เป้าหมายของละครโทรทัศน์** เป้าหมายของละครแต่ละเรื่องคืออะไร กำไร ความบันเทิง ความรู้ด้านใดด้านหนึ่ง การเคลื่อนไหวทางสังคม แต่หากจะให้ละครประสบความสำเร็จในเชิงละครได้นั้น **ต้องเป็นละครที่เรียกได้ว่ามีคุณค่าทางการละคร**

ละครเป็นศิลปะของการนำเสนอความขัดแย้งของคนกับสิ่งต่าง ๆ รอบตัว อาจเป็นเรื่องราวความขัดแย้งระหว่างคนกับคน คนกับกลุ่มคน คนกับชุมชน คนกับธรรมชาติ หรือแม้แต่การขัดแย้งภายในตัวเอง เมื่อเกิดความขัดแย้งและปัญหาขึ้นในละคร คนดูมักคาดหวังที่จะเห็นตัวละครหลุดพ้นจากความขัดแย้งและปัญหานั้น ๆ ด้วย เพราะในเวลาดูละคร ผู้คนมักจะเชื่อมโยงตนเองว่าเป็นคนเดียวกับตัวละคร หรือคิดประหนึ่งว่าตนเองกำลังเผชิญปัญหาเฉกเช่นเดียวกับตัวละคร การทำให้ผู้ชมรู้สึกเช่นนี้ได้ นั้นเป็นเทคนิคที่จำเป็นสำหรับการสร้างคุณค่าให้กับละคร

5. **การกระตุ้นเร้า** การบอกเล่าเรื่องราวทางโทรทัศน์จะได้ผลดีต่อเมื่อผู้ชมถูกดึงดูดให้เข้าไปผูกพันกับตัวละครหรือสถานการณ์ในละคร ซึ่งต้องเกิดมาจากระดับการกระตุ้นเร้าในการเล่าเรื่องราวของละคร บุคลิกลักษณะของตัวละครโทรทัศน์จึงต้องมีลักษณะพิเศษที่โดดเด่น คือ ต้องแสดงออกถึงความต่วนร้อน การต่อสู้กับอุปสรรค การต่อต้านปฏิกิริยาของคนรอบข้าง การเดินเรื่องด้วยอารมณ์เช่นนี้ จะทำให้เรื่องดำเนินไปอย่างรวดเร็วและสร้างพลังให้กับละคร เพื่อให้ผู้ชมไม่เกิดความเบื่อหน่ายจนต้องปิดหรือเปลี่ยนช่อง

ในการชมโทรทัศน์ผู้ชมมักให้ความสนใจกับรายการที่ดูเพียงส่วนหนึ่ง แล้วอาจหันไปทำอย่างอื่น ดังนั้นในการนำเสนอเรื่องราวผ่านละครโทรทัศน์ต้องให้ประสบการณ์ใหม่ ๆ กับผู้ชมอยู่เสมอ ต้องเป็นเรื่องราวที่ทำให้ผู้ชมเกิดรอยยิ้ม หัวเราะ หรือร้องไห้ได้เมื่อชมละคร

6. **ละครโทรทัศน์มีโฆษณา** จึงจำเป็นต้องสร้างจุด climax หรือจุดวิกฤติ(crisis) เพื่อที่จะตรึงผู้ชมไว้กับละครในช่วงเวลาของการโฆษณาเพื่อไม่ให้ผู้ชมหันไปชมรายการอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในละคร Soap Opera จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องจบด้วยจุดสำคัญที่สุด หรือจุดที่น่าตื่นเต้น เพื่อให้ผู้ชมจะได้มีความอยากรู้อยากเห็นว่าจะเกิดขึ้นต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รูปแบบของบทละครโทรทัศน์

ผู้เขียนต้องเริ่มจากการมองหาความคิดที่จะนำมาสร้างเป็นเรื่อง เมื่อได้เค้าโครงเรื่องมาแล้ว ก่อนที่จะลงมือเขียนบทโทรทัศน์ ผู้เขียนบทละครโทรทัศน์ ต้องคำนึงถึง Writing Element 6 อย่าง ซึ่งต้องแจกแจงลงไปในบท คือ¹⁰

ก. ทางภาพ

1. ฉากและเครื่องประกอบฉาก
2. ตัวละครและบทบาทท่าทาง
3. การใช้กล้องโทรทัศน์

ข. ทางเสียง

1. คำพูด
2. ดนตรี
3. เสียงประกอบ

สิ่งสำคัญที่ต้องระบุไว้ในบทละครโทรทัศน์ อันดับแรกก็คือฉาก จะต้องเขียนไว้ที่หัวกระดาษ เพื่อบอกให้ผู้ร่วมงานรู้ว่า ในฉากนี้ใครจะต้องทำงานอย่างไรบ้าง ดังนี้

ฉาก - บอกให้ฝ่ายสร้างฉากเขารู้ว่า ฉากนี้เป็นสถานที่อะไร

เวลา - ให้ฝ่ายจัดแสงรู้ว่า เป็นเวลากลางวันหรือกลางคืน หรือมีแสงพิเศษอย่างไรบ้าง

ตัวละคร - ในฉากนี้ผู้แสดงคนไหนจะต้องออกมาแสดงบ้าง และควรแต่งตัวอย่างไร

อุปกรณ์ - อุปกรณ์สำคัญที่ต้องใช้ในฉาก

เสร็จแล้วจึงเริ่มเขียนบทละครโทรทัศน์ โดยแบ่งหน้ากระดาษออกเป็น 2 ส่วน คือภาพและเสียง ในส่วนของภาพ (ด้านซ้ายของบทละคร) ต้องระบุ ลักษณะของภาพ บทบาทการเคลื่อนไหว ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงของแสง ซึ่งอาจเขียนเป็นตัวหนังสือบรรยายภาพหรือวาดรูปเพื่อให้ผู้ผลิตละครได้เข้าใจตรงตามที่ต้องการ

ส่วนในช่องเสียง (ด้านขวาของบทละคร) ประกอบด้วย บทสนทนา บทบรรยายเสียงประกอบ ดนตรีประกอบ ความเงียบ รวมถึง อารมณ์ของตัวละครซึ่งต้องการให้แสดงออกเป็นพิเศษ เริ่มต้นเขียนตั้งแต่ shot แรก ไปจนถึง shot สุดท้ายเรียงไปตามลำดับ

¹⁰ ภาณีภา คณิตสุกฤต, "การผลิตรายการโทรทัศน์", โครงการผลิตเอกสารคำสอนวิชาการ (ภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2528), หน้า 131-146.

แต่ในปัจจุบันผู้ผลิตละครต้องการความสะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น บทละครเปลี่ยนแปลงไปเหลือแต่เพียงช่องเสียงเท่านั้น โดยผู้เขียนบทจะระบุรายละเอียดของอารมณ์ของตัวละครที่ต้องการจะสื่อกับผู้ชมเป็นพิเศษในบทนั้นๆ และผู้กำกับการแสดงจะเป็นผู้สร้างตัวหนังสือจากบทละครให้ออกมาเป็นรูปธรรม

ศิลปะของละครโทรทัศน์ คือ การเลือก ในเวลาการนำเสนอสั้นๆ ละครต้องรัดกุม โดยเลือกฉากที่สำคัญและฉากใดที่นำมารวมกันได้ จัดให้ฉากที่เกิดขึ้นคนละเวลามารวมอยู่ในเวลาเดียวกัน ต้องเลือกว่าจะนำเสนอชีวิตใคร อะไร อย่างไร ภายในเวลาที่ถูกกำหนด ต้องนำเสนอเนื้อหาที่ดูเป็นจริงเป็นจัง เข้มข้น รวบรัด ปัญหาในเรื่องพื้นที่ของโทรทัศน์ที่ต้องระวังก็คือไม่ให้ตัวละครเคลื่อนไหวอยู่บนจอจนเกินไป เพราะจะทำให้ผู้ชมเบื่อหน่าย

คุณสมบัติของนักเขียนบทละคร

นักเขียนบทละครจำเป็นต้องมีคุณสมบัติเช่นเดียวกับนักเขียนโดยทั่วไปในหนังสือ 'โฉมหน้าของนักประพันธ์' โดยวิลาศ มณีวัต ตอนบทนำให้ความรู้เกี่ยวกับคุณลักษณะของนักเขียนนักประพันธ์ไว้อย่างน่าสนใจ ตามหัวข้อต่างๆ ดังนี้¹¹

1. นักประพันธ์ต้องเป็นคนช่างฝัน

นักประพันธ์ คือคนช่างฝัน เมื่อคิดและฝันอย่างไรก็เขียนออกมาเพื่อถ่ายทอดความคิดและความฝันของตนไปยังผู้อ่าน นิยายช่างฝันของนักประพันธ์จะเกิดขึ้นได้ก็เนื่องมาจาก

สนใจเรื่องของคนอื่นให้มาก

อ่านหนังสือให้มาก

มองให้เห็นความงามของธรรมชาติ และชีวิต

หัดเขียนจดหมายยาวๆ ยิ่งเป็นจดหมายรักยิ่งดี รวมทั้งการบันทึกประจำวันก็ช่วยได้มาก

2. มีพรสวรรค์ และต้องเรียนรู้

¹¹ เรียบเรียงจาก สมบัติ จำปาเงิน และ สำเนียง มณีกาญจน์ , หลัคนักเขียน (กรุงเทพมหานคร : ดันอ้อ แกรมมี่ , 2539 , หน้า 34-38 .

ในเมืองไทยยังมีความเชื่อว่า ผู้จะเป็นนักเขียนและนักประพันธ์จะต้องมี “ หัว ” หรือ “ นิสัยชอบ ” ถ้าไม่มีดังกล่าว ทำอย่างไรก็ไปไม่รอด หรือที่เรียกกันว่า มีพรสวรรค์ ซึ่งต้องควบคู่ไปกับการเรียนรู้ ซึ่งไม่ได้หมายความว่าเฉพาะถึงการเรียนทางด้านอักษรศาสตร์ หรือวิชาการประพันธ์ แต่ความรู้พื้นฐานนั้นเป็นสิ่งจำเป็น เพราะนักประพันธ์ต้องเขียนให้ผู้อื่นอ่าน อย่างไรก็ตามความรู้ในโลกนี้มีได้จำกัดอยู่เฉพาะในมหาวิทยาลัย หรือในโรงเรียนเท่านั้น แต่ความรู้มีอยู่ทั่วไป ผู้ที่สนใจในการประพันธ์จะต้องขอกแซกค้นคว้าหาความรู้เบ็ดเตล็ด อันจำเป็นที่จะนำมาเขียนเป็นเรื่องราวด้วยตนเองตลอดเวลา ทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อจะเขียนให้ถูกต้องตามความจริง หรือใกล้เคียงกับความจริงที่สุด ดังนั้นจึงเห็นว่านักเขียนนั้น ต้องเรียนทั้งจากชีวิตและตำรา

3. พยายามเขียนตามที่ตนเองนัด

ผู้เขียนควรทดลองสำรวจตนเองว่าถนัดในแนวไหน เมื่อจับทางได้แล้วต้องพยายามศึกษาหาความรู้เรื่องนั้น ๆ ให้กว้างขวาง การเขียนในเรื่องตามแนวทางที่ถนัดถือเป็นเรื่องที่สำคัญมาก เพราะการที่ต้องฝืนใจเขียนโดยที่ตัวไม่ถนัดออกจะเป็นการทรมานมากกว่าสนุก และยากจะประสบความสำเร็จ

4. รู้จักอยู่ในโลกแห่งจินตนาการ

การเขียนบทละคร เริ่มต้นจากแนวคิด หรือแรงบันดาลใจเพียงเล็กน้อย จากนั้นผู้เขียนต้องใช้จินตนาการของตนเพิ่มเติม เสริมแต่งเรื่องราวให้ขยายออกมาเป็นเรื่องราว จินตนาการจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับนักเขียน ความสามารถในการจินตนาการนี่เองที่ใคร ๆ มักกล่าวกันว่า การเป็นนักเขียนนั้นเป็นเรื่องของพรสวรรค์ส่วนหนึ่งด้วย

5. จงเขียนให้ผู้อ่านร้องไห้ หัวเราะ และรอยยิ้ม

วิลกี คอลลินส์ นักประพันธ์เอกได้กล่าวถึงสูตรในการเขียนไว้ว่า จงเขียนให้ผู้อ่านร้องไห้ หัวเราะ และรอยยิ้ม ซึ่งนักประพันธ์ต่างนับถือและท่องจำไว้ใช้ได้ตลอดกาล การร้องไห้ และหัวเราะนั้นเป็นอารมณ์ร่วมที่แสดงให้เห็นว่า ผู้ชมผู้ฟัง เห็นจริงจึงเคลิบเคลิ้มตามเรื่องไปด้วย ผู้ใดสามารถทำได้นับว่าเป็นชัยชนะ ที่สามารถทำให้ผู้ชมผู้ฟังมีส่วนร่วม หรือเป็นส่วนหนึ่งในเรื่องโดยไม่รู้ตัว พร้อมกันนั้นต้องทำให้ผู้ชมผู้ฟังรอยยิ้มด้วยความกระหายอยากรู้เรื่องต่อไปว่าจะเป็นอย่างไรร

นอกจากนักเขียนบทละครจะต้องมีคุณสมบัติเช่นเดียวกับนักเขียน และนักประพันธ์ โดยทั่วไปแล้ว การเป็นนักเขียนบทละครเพื่อนำเสนอทางสื่อมวลชน ยังต้องมีคุณสมบัติเฉพาะตัวอย่างอื่นอีก ภาณวิภา ดันติสุกฤต¹³ ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของผู้เขียนบทละครโทรทัศน์ไว้ 5 ข้อ ซึ่งผู้เขียนบทละครวิทยุ จำต้องมีคุณสมบัติเช่นเดียวกันนี้ ได้แก่

1. รู้จักว่าตนกำลังทำอะไรอยู่ในขณะนั้น เช่น กำลังเขียนบทให้ใคร ประเภทไหน คำโครงเรื่องเป็นอย่างไร ใครกำกับ ฯลฯ
2. รู้ว่าบทละครนั้นมีความสำคัญเกี่ยวข้องกับใครบ้าง ก็ฝ่าย ฝ่ายไหนสำคัญอย่างไร เพื่อความสะดวกในการทำงานร่วมกัน
3. มีความเคารพในบทประพันธ์เดิม ไม่คิดแปลงแก้ไข นอกจากจะไปปรึกษา หรือตกลงกับเจ้าของบทประพันธ์เดิม
4. รู้จักเอาใจผู้ชมผู้ฟังมาใส่ตนเอง อย่าคิดว่าสิ่งที่ตนพอใจแล้วผู้ชมผู้ฟังจะเข้าใจหรือพอใจตามไปด้วย
5. มีความรู้เกี่ยวกับการใช้กล้อง มุมกล้อง ลักษณะและขนาดของภาพ เพื่อช่วยให้เพิ่มภาพพจน์ เพื่อช่วยให้ผู้กำกับรายการได้รู้ถึงจุดประสงค์ของเราในช่วงที่ต้องการเน้นถึงเนื้อหาสำคัญ หรือต้องการให้เข้าถึงบรรยากาศตามท้องเรื่อง

จากทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาบันทึกประวัติชีวิตบุคคลองค์ประกอบของละคร แบบแผนวิธีการเล่าเรื่อง ธรรมชาติของสื่อแต่ละชนิด รูปแบบของบทละครสำหรับสื่อมวลชน รวมทั้งคุณสมบัติของนักเขียนบทละครสำหรับสื่อมวลชน ดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น จะนำมาเป็นพื้นฐานความรู้ที่จะใช้ในการวิเคราะห์ถึงเทคนิคในการสร้างสรรค์บทละครสำหรับสื่อมวลชนต่อไป

¹³ ภาณวิภา ดันติสุกฤต , วรรณลีลาละครโทรทัศน์ , โครงการผลิตเอกสารคำสอนวิชาการ (ภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่) , 2528 , หน้า 139 .

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประพันธ์

ผศ. เดกิง พันธุ์เดกิงอมร ตำราทางวิชาการ "นวนิยายและเรื่องสั้น การศึกษาเชิงวิเคราะห์และวิจารณ์" กล่าวถึงความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา พัฒนาการของ นวนิยายและเรื่องสั้น กลวิธีการเสนอเรื่อง และแนวนิยมในการแต่งนวนิยายและเรื่องสั้น รวมทั้งรวบรวมหลักการ แนวทาง และกลวิธีการวิเคราะห์วิจารณ์องค์ประกอบของนวนิยายและเรื่องสั้น ได้แก่ แก่นเรื่อง โครงเรื่อง ตัวละคร บทสนทนา ฉาก และบรรยากาศ

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับละครโทรทัศน์

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับละครโทรทัศน์ที่ผ่านมา มักศึกษาโดยเน้นที่ตัวสาร โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) เป็นหลัก พบว่าเนื้อหาของละครโทรทัศน์ทำหน้าที่ให้ความบันเทิง มากกว่าสะท้อนภาพความเป็นจริงของสังคม และผู้ชมเองก็ใช้ละครโทรทัศน์ตอบสนองความบันเทิงเป็นหลัก แต่ทั้งนี้ก็ได้นำเสนอเนื้อหาในละครโทรทัศน์มาเทียบกับความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในชีวิตตนเองด้วยเช่นกัน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้เขียนบทละครโทรทัศน์ แสดงให้เห็นว่า ผู้เขียนบทส่วนใหญ่พึงพอใจกับคำตอบแทน แต่ยังคงประสบปัญหาในด้านข้อจำกัดหลายประการในวงการละครโทรทัศน์ ที่ส่งผลให้ละครโทรทัศน์ขาดคุณค่าทางศิลปะอย่างเลียงไม่ได้

เพาวีภา ภมรสอดิษฐ์ (2528) ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างละครกับสังคมไทย ในช่วงปี 2498-2516 พบว่าละครโทรทัศน์มีผู้นิยมดูมากและมีเนื้อเรื่องทุกรูปแบบ ละครโทรทัศน์ถือว่ามี ความหมายต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย และให้ความบันเทิงแก่ผู้ชมทุกเพศทุกวัย ช่วยให้คนดูเกิดความเพลิดเพลิน ช่วยผ่อนคลายความตึงเครียดจากการทำงานและเป็นการ พักผ่อนหย่อนใจอย่างหนึ่ง นอกจากนี้เนื้อเรื่องของละครโทรทัศน์มักจะแฝงคติสอนใจและหลักการดำเนินชีวิตของพุทธศาสนา จากผลการวิจัยได้มีการเสนอแนะว่า ผู้ผลิตรายการละครควรสร้างสรรค์รายการละครที่จะเป็นประโยชน์ทางบวกและสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในสังคมมากกว่าเดิม

ไศลทิพย์ จารุภูมิ (2535) ศึกษาเรื่อง "การศึกษาเรื่องความพึงพอใจที่ได้รับจากละครโทรทัศน์ พบว่า ความพึงพอใจหลักที่ผู้ดูได้รับจากละครโทรทัศน์ คือความสนุกสนาน เพลิดเพลินและการได้หนีหนีจากปัญหาชีวิตประจำวันโดยการเข้าสู่โลกของละคร ตลอดจนการใช้ละครโทรทัศน์เป็นตัวกลาง ในการสำรวจความจริงที่เกิดขึ้นในชีวิตผู้อื่น แล้วนำมาเทียบกับความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในชีวิตตนเอง ทั้งในด้านการดำเนินชีวิต อุปสรรค ปัญหาต่างๆที่ได้รับอีกทั้งยังได้รับคำแนะนำบางประการจากละครโทรทัศน์ด้วย

หนังสือ "ละครโทรทัศน์ไทย" ของปนัดดา ธนสถิตย์ (2531) กล่าวถึงละครโทรทัศน์ไทยตั้งแต่ยุคอดีต (ไทยทีวีสีช่อง 4 บางขุนพรหม) จนถึงยุคปัจจุบัน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงวิวัฒนาการทางด้านละครโทรทัศน์ที่ก้าวหน้าขึ้นเรื่อยๆ แม้ว่าก่อนช่วงนี้ กล่าวถึงการผลิตละครโทรทัศน์ในภาพกว้างๆ และขั้นตอนการผลิตละครโทรทัศน์รวมถึงข้อจำกัดที่เกิดขึ้นในการผลิตหลายประการ

อภิญา ศรีรัตนสมบุญ (2534) ศึกษาเรื่อง "การวิเคราะห์ละครโทรทัศน์ ชุด คู่กรรม ในการถ่ายทอดความเชื่อและค่านิยมในสังคมไทย" ผลการวิจัยในส่วนของการวิเคราะห์องค์ประกอบแห่งความสำเร็จของละครโทรทัศน์ พบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของละครโทรทัศน์ชุด คู่กรรม คือ ความดังของบทประพันธ์ สำนวนภาษาที่กินใจให้อารมณ์สะเทือนใจ เนื้อเรื่อง ตัวละครที่ผู้ชมชื่นชอบ ตารานักแสดงที่มีความสามารถเป็นที่นิยมของประชาชน การสร้างและการถ่ายทำละครอย่างประณีตและคำนึงถึงรายละเอียดเพื่อความสมจริง

เอื้องอรุณ สมิตสุวรรณ (2535) การวิเคราะห์การเขียนบทละครโทรทัศน์เรื่อง "ปริศนา" พบว่า บทละครที่เขียนขึ้นเพื่อการแสดง ในการนำนวนิยายมาเขียนเป็นบทต้องมีการเพิ่มรายละเอียด ความสมเหตุสมผลและเป็นไปได้ เพื่อให้ผู้ชมเกิดความเข้าใจ และคล้อยตามเนื้อหาของละคร แต่ทั้งนี้การเขียนบทต้องคงอรรถรสเดิมของบทประพันธ์ให้มากที่สุด และกล่าวว่าบทละครต้องประกอบไปด้วยส่วนประกอบ 6 ส่วน คือ โครงเรื่อง ตัวละคร และการวางลักษณะนิสัยตัวละคร ความคิด การใช้ภาษา เพลง และภาพ โดยทั้งหมดต้องมีความสัมพันธ์สอดคล้องไปในทางเดียวกัน

อรุณี ประดิษฐ์ธีระ (2535) ศึกษาเรื่อง "การดำเนินธุรกิจการผลิตละครโทรทัศน์ของสถานีไทยทีวีสีช่อง 3 ปี พ.ศ. 2535" พบว่า ผู้จัดละครโทรทัศน์มีการพัฒนาขึ้นสู่การดำเนินธุรกิจในรูปแบบของบริษัท บริษัทดังกล่าวมิได้ดำเนินการโดยอิสระ หากมีปัจจัยทางการตลาดเข้ามากำหนดคนโยบาย และการผลิตผลงานละคร การขยายตัวของบริษัทเหล่านี้ ส่งผลให้ผลิตละครโทรทัศน์มากขึ้น ในขณะที่ความหลากหลายของละครโทรทัศน์มีแนวโน้มลดลง เนื่องจากบริษัทดังกล่าวต่างแข่งขันกันเอาใจตลาด โดยผลิตละครในแนวทางเดียวกันที่ผู้ชมส่วนใหญ่นิยม

สุนีย์ ปิยวรวงศ์ (2534) ศึกษาเรื่อง “การเข้าสู่อาชีพของบุคลากรในการผลิตละครโทรทัศน์ กรณีศึกษาละครเรื่องขมิ้นกับปูน” กล่าวถึงภูมิหลังและกระบวนการเข้าสู่อาชีพ รวมถึงลักษณะการถ่ายทอดทางอาชีพ ของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับขั้นตอนเตรียมการถ่ายทำ และขั้นตอนการถ่ายทำละครโทรทัศน์ พบว่าบุคลากรในการผลิตละครโทรทัศน์มักเข้าสู่อาชีพ เนื่องจากติดต่อด้านสัมพันธ์กับผู้ที่เกี่ยวข้องในวงการบันเทิง ซึ่งส่วนใหญ่มิได้สำเร็จการศึกษาในสาขาวิชาที่ประกอบอาชีพ โดยเฉพาะผู้เขียนบทนั้นต้องมีความสามารถเฉพาะตัวเป็นปัจจัย เกื้อหนุนในการประกอบอาชีพ และเห็นว่าอาชีพผู้เขียนบทละครเป็นอาชีพที่มีความมั่นคง ก่อนเข้าสู่อาชีพได้มีการเรียนรู้ และรับถ่ายทอดประสบการณ์ จากผู้ประกอบอาชีพด้านการเขียนบทมาก่อนเข้าสู่วงการ

อุดมพร ชันไพบูลย์ (2539) งานวิจัยเรื่อง “ความพึงพอใจในอาชีพของผู้เขียนบทละครโทรทัศน์” ศึกษาโดยการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เขียนบทละครโทรทัศน์ 27 คน พบว่าผู้เขียนบทส่วนใหญ่พึงพอใจในลักษณะงานที่มั่นคงและค่าตอบแทนที่พึงพอใจ ส่วนสภาพปัญหาในการประกอบอาชีพ พบว่าการผลิตละครโทรทัศน์เป็นการดำเนินธุรกิจที่อาศัยความฉับไว ละครโทรทัศน์จึงมีคุณค่าด้านศิลปะการละครไม่เพียงพอ ประกอบกับการคำนึงถึงการเอาใจตลาด และการลดความเสี่ยง ละครโทรทัศน์จึงขาดความหลากหลาย ทำให้ผู้เขียนบทไม่ได้รับการสนับสนุนให้ใช้กลวิธีและทิศทางใหม่ ๆ ในการเขียนบทละครโทรทัศน์ อีกทั้งผู้ว่าจ้างมิได้มีการดำเนินการ พัฒนาความรู้ความสามารถของผู้เขียนบทละครโทรทัศน์ทางด้านแนวโน้มในการจัดตั้งกลุ่มหรือองค์กรทางวิชาชีพเพื่อสร้างอำนาจต่อรอง พบว่าเป็นไปได้น้อยในสถานการณ์ปัจจุบัน เนื่องจากผู้เขียนบทเกือบทั้งหมดมีอาชีพอื่น จึงมิได้พึงพิงอาชีพนี้ ประกอบกับมีความเชื่อว่า งานเขียนบทละครเป็นอาชีพอิสระ ผู้ประกอบอาชีพย่อมต้องดูแลและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นตามลำพัง

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับละครวิทยุ

งานเขียนของ มาณวิภา ตันติสุกฤต ละครวิทยุ (2523) ซึ่งกล่าวถึงประวัติวิวัฒนาการและเทคนิควิธีการเขียนบทละครวิทยุ

ศิวะพร หงษ์จินดาเกศ (2537) งานวิจัยเรื่อง “วิถีชีวิตประจำวันที่แสดงออกทางวาทกรรมในละครวิทยุคณะเกศทิพย์ พ.ศ. 2536” พบว่าละครวิทยุเรื่อง “เกิดเป็นผู้ชาย” ได้นำเสนอวาทกรรมเกี่ยวกับลักษณะวิถีชีวิตประจำวัน 5 ประการ คือ การช่วยเหลือเกื้อกูลความรัก สันทนากการ การเปลี่ยนสภาพทางสังคมและความอยู่รอดทางสังคม วิถีชีวิตประจำวันดังกล่าวถูกสร้างสรรค์มาจากกลวิธีการผลิตละครโดยอาศัยคุณพินิจและประสบการณ์การเข้าถึงความพึงพอใจของผู้ฟังเป็นเกณฑ์การพิจารณา